

A SELYE JÁNOS EGYETEM
REFORMÁTUS TEOLÓGIAI KARA ÉS A
CALVIN J. TEOLÓGIAI AKADÉMIA
TUDOMÁNYOS FOLYÓIRATA

III. ÉVFOLYAM

1. SZÁM

1/2009

Teológiai Fórum

TARTALOM

Uwe Martin Schmidt emlékére

Karasszon István: A honfoglalás kora

Fritz Beke Éva: A Galata levél fordítási problémái

Teológiai Fórum

III. évfolyam 1. szám

A Selye János Egyetem
Református Teológiai Kara
és a Calvin J.
Teológiai Akadémia
tudományos folyóirata

Főszerkesztő:
Doc. PhDr. Molnár János,
a SJE RTK dékánja

Szerkesztés és
nyomdai előkészítés:
Somogyi Alfréd

Szerkesztőség:
P.O.Box 54.
945 01 Komárno 1.
e-mail:
somogyia@mail.t-com.sk

Nyomja:
Silvester kft.,
Révkomárom

A Teológiai Fórum
II. évf. 1. számának
megjelenését a
Magyar Köztársaság
Oktatási Minisztériuma
támogatta.

Egy lapszám ára:

60,- Sk / 2,-€

Bejegyzés:

MK SR 3804/2007

ISSN 1337-6519

„Amikor meghoztuk családommal a döntést, akkor nem az játszotta a fő szerepet, hogy ismerjük-e az adott ország nyelvét vagy sem. Számomra az Úr elhívása és küldése volt a döntő, amit elfogadtam”
(8. oldal)

„Hogyha például a Mk 16, 15-17-et általánosan missziói parancsnak értjük, akkor a következő verseket is magunkra kell vonatkoztatnunk: A kiküldötteket ezek a jelek követik: új nyelveken szólnak, mérges kígyókat vesznek kezükbe, és ha valami halálosat isznak, nem árt nekik ... és így tovább. Hogyha a 15. és a 16. verset magunkra vonatkoztatjuk, akkor a 17. és 18. verssel ugyanezt kell tennünk. Hogyha ez a parancs nekünk szól, akkor csak azt mondhatjuk, hogy nem vagyunk igazi apostolok”
(13. oldal)

„A világi erő az alulról jön. Isten ereje a világban az erőtlenség által lesz nyilvánvalóvá. Isten külső szegénység által, ott a kereszten győzte le értünk az ellenséget. A Lélek ereje a szeretetnek és a józan-ságnak a lelke. Isten ereje abban lesz nyilvánvalóvá, hogy mi úgy szeretünk, mint Ő, ott is, ahol nincs mit szeretni, hogy meghajtjuk magunkat, hogy csendben vagyunk, hogy másokról nem mindig csak a rosszat mondjuk. Ez az erő.”
(35. oldal)

„a honfoglalást közvetlenül megelőző esetek a bronzkori városok társadalmi krízise volt, s merészen azt állítja, hogy „Izrael” tulajdonképpen nem is egy új etnikum, hanem egy új társadalmi forma megjelenését jelöli. Végül is az izraeliek önmaguk is kánaániak! A kutatás ugyan ezt a hipotézist sem fogadta el, de azokat az érveket, amik alapján Lemche merész kijelentését tette, változatlanul megfontolandóak”
(50. oldal)

„Írásomban szeretném felhívni a figyelmet Pál apostolnak a Galatabeliekhez írt levelének fordítási problémáira. Magyar nyelvünk szókincse eléggé gazdag ahhoz, hogy megtaláljuk a megfelelő szavakat, kifejezéseket, amelyek segítségével hűen vissza tudjuk adni az eredeti görög szöveg értelmét és jelentését, jelentésárnyalatát.”
(58. oldal)

Teológiai Fórum 2009/1.

Számunk szerzői:

Uwe Martin Schmidt, Józka
Molnár János, Réte
Iski Iboly, Dunaszerdahely
Erdélyi Géza, Rimaszombat
Karasszon István, Budapest
Fritz Beke Éva, Révkomárom.

ISSN 1337-6519

= 2,- €

Teológiai Fórum
2009 / 1.

reg.sz. / reg.č.: MK SR 3804/2007
ISSN 1337-6519

Teológiai Fórum

A Selye János Egyetem Református Teológiai Kara

és a

Calvin J. Teológiai Akadémia
tudományos folyóirata

III. évfolyam 1. szám

2009.

*„...Uram Isten, milyen csodálatos is lenne,
ha minden szolgatársunk
ilyen jó magyar lelkész tudna lenni,
mint Uwe Martin Schmidt!”*

Im memoriam

Uwe Martin Schmidt

(1960. XII. 12. – 2008. IV. 7.)

református lelkipásztor

*„Én vagyok a feltámadás és az élet, aki hisz énbennem,
ha meghal is, él;
és aki él, és hisz énbennem, az nem hal meg soha.”
(Jn 11,25-26)*

Tartalom:

Molnár János: Uwe Martin Schmidt búcsúztatása	5.
Iski Ibolya: Gyengeségünkben rejlik az erő (<i>Interjú Uwe Martin Schmidttel 2004-ből</i>)	8.
Uwe Martin Schmidt: Mint egyháznak, van-e elhívásunk a misszióra? (<i>előadás</i>)	12.
Uwe Martin Schmidt: A reformáció (<i>előadás</i>)	21.
Uwe Martin Schmidt: A kegyelem (<i>igehirdetés</i>)	28.
Uwe Martin Schmidt: Szentháromság vasárnapjára (<i>igehirdetés</i>)	33.
Erdélyi Géza: Uwe Martin Schmidt temetése. (<i>gyászbeszéd</i>)	38.

Ószövetség:

- Karasszon István:
A honfoglalás kora

Újszövetség:

- Fritz Beke Éva:
A Galata levél fordítási problémái

Molnár János:

Uwe Martin Schmidt búcsúztatása

Gyászoló Család!
Kedves Regina! Filip, Martin és Marika!
Végtisztességet tevő Gyülekezet!
Kedves Testvéreim!

Jól emlékszem arra, amikor 1994-ben, itt a jókai templomban kedves halottunk letette lelkészi eskünket, majd egy rövid beszédet mondott, amit ezzel az igével fejezett be: Elég néked az én kegyelmem, mert az én erőm erőtlenség által végeztetik el. Nagy örömet dicsekszem azért az én erőtlenségeimmel, hogy a Krisztus ereje lakozzék én bennem” (Kor 12,9). Kedves testvérünk, akit az Úr most magához szólított, ebben a lelkületben élt, dolgozott Krisztus ügyéért, egyházunkért és népünkért, amellyel teljesen azonosulni tudott.

Életéről, tevékenységéről ma már sokat hallottunk, nehéz még ezekhez valamit is hozzátenni. Érdemeit pedig nagyon hosszú volna felsorolni! Egyébként is, szerda óta mi, a Selye János Egyetem Református Teológiai Kara diákjai és tanárai, megsomorodott szívvel, tanácstalanul állunk e nem várt, lesújtó tény előtt. Ha valakit önfeláldozásért, segítőkészségért tiszteltünk és szerettünk – akkor az ő volt.

1997-től tanított a Calvin János Teológiai Akadémián, majd 2004-től a Selye János Egyetem református Teológiai Karán német nyelvet, missziológiát, végül pedig ökumenikus teológiát. 1998-ban diákjaink az ő előadását választották az év előadásává. Teológiánk sorsát a szívéen viselte, s mindent megtett azért, hogy ez a fiatal intézet nemzetközi szinten is a köztudatba jusson, tekintélyét minden fórumon megvédte. Ő volt az, aki tolmácsolta szükségleteinket azoknak, akik segíteni tudtak. Többször voltunk olyan

helyzetben, hogy ha nem szerzett volna számunkra anyagi segítséget Németországból, akkor még a villany- és a gázzámlát sem tudtuk volna kifizetni. Az Úr kegyelme, amire bíztuk magunkat, rajta keresztül is megmutatkozott irányunkban. Ő volt az, aki diákjainkat jól megtanította a német nyelvre, majd ösztöndíjakat szerzett nekik német egyetemeken.

Amellett, hogy oktatót – éppen nálam – doktori munkáján is dolgozott, amelynek címe: Luther és a magyarok lett volna. Ebben újra akarta értékelni a már ismert eredményeket, megvilágítván azokat új nézőpontokból. Különös figyelmet akart szentelni Luther levelezéseinek, asztali beszélgetéseinek. Fel akarta dolgozni Luther II. Lajos özvegyének, Mária királynénak ajánlott vigasztoltárait. A korai új-Hochdeutsch újratolmácsolásával első esetben készült volna el e fontos dokumentum kétnyelvű kiadása, majd a dolgozat végén meg akarta vizsgálni, hogy Luther törődése a magyar nemzettel milyen nyomokat hagyott a magyar egyháztörténetben. Szép lett volna, hasznos lett volna, gazdagította volna egyháztörténeti tudományunkat, de – sajnos – rajta kívül ezt a munkát belátható időn belül senki sem fogja tudni elkészíteni!

Hadd álljanak most itt szavai, melyeket doktori dolgozata tervezetének a végén írt: „Hálás köszönetem a Selye János Egyetemnek, hogy ezt a kutatást lehetővé tette. Személyesen ezzel a munkámmal szeretném a magyaroknak megköszönni, hogy családomat és engem is befogadtak, és hogy köztük soha sem kellett magunkat idegennek éreznünk.”

Igen, sosem kellett magát közöttünk idegennek éreznie, mert ő – noha tőlünk messze született és nevelkedett – közülünk való volt, mert azonosulni tudott bajainkkal, kínjainkkal és sanyarú kisebbségi sorsunkkal. Ennek minden nemzetközi fórumon hangot is adott. Magamban szoktam mondogatni: Uram Isten, milyen csodálatos is lenne, ha minden szolgatársunk ilyen jó magyar lelkész tudna lenni, mint Uwe Martin Schmidt!

Eltávozta fáj. Nagyon fog hiányozni, de legyen érte Istennek hála! Fogadja be őt az Úr az Ő Örök hajlékába, és a távozása miatt megsomorodott szíveknek adjon vigasztalást! Legfőképpen pedig szeretteinek, feleségének, árván maradt gyermekeinek, idős szüleinek adjon elég erőt, s adja a hit ajándékát arra, hogy képesek legyenek elviselni ezt a megpróbáltatást! Ámen.

*Doc. PhDr. Molnár János, a SJE RTK dékánjának búcsúbeszéde
elhangzott: Uwe Martin Schmidt református lekipásztor
temetésén, 2008. április 14-án, a jókai református temetőben.*

Iski Ibolya:**Gyengeségünkben rejlik az erő****Idegenben is teljes erőbedobással**

Uwe Martin Schmidt, missziós lelkipásztor családjával, 10 évvel ezelőtt (1994-ben) telepedett le Szlovákiában azzal a céllal, hogy a Németországban elkezdett missziós munkát itt folytassák.

Miért kellett egy ilyen nagyszabású döntést meghozniuk? Mellesleg egy olyan országot választottak, amelynek a nyelvét nem is ismerték.

– Elég jól ismertem a rendszerváltás előtti közép-európai országok helyzetét és az azt követő időszakot is. Aktívan részt vettem a segélyszállítmányok megszervezésében és küldésében is. Azt tapasztaltam, hogy a szlovákiai református egyházat nem nagyon ismerik Nyugat-Európában. Éppen ebből kifolyólag kevés segítséget is kapott. Tudtam, hogy valamit tenni kellene. Amikor meghoztuk családommal a döntést, akkor nem az játszott a fő szerepet, hogy ismerjük-e az adott ország nyelvét vagy sem. Számomra az Úr elhívása és küldése volt a döntő, amit elfogadtam. Mielőtt elindultunk volna Németországból, mindent előre megbeszéltünk az itteni református egyházzal.

Jókára azért is esett az egyház választása, mert a gyülekezetnek akkor éppen nem volt lelkipásztora. Mégis hogyan fogadták önöket?

– Bizonyára mindenki megijedt az érkezésünkkor. Főleg azok, akik nem éppen rám számítottak. De ha Isten ezt az utat jelölte ki a számomra, akkor nem állhatok ellen. S pontosan ezért is vagyunk itt. Egyébként a gyülekezet részéről mindig megkaptuk a szükséges segítséget. Így már az első napon úgy éreztük magunkat, mint ha csak otthon lennénk. Természetesen a szolgálatom elején az elképzeléseimet sorra papírra vettem. Ezt a papirozt ma is meg

tudom mutatni. És az elmúlt tíz év a bizonyítéka annak, hogy minden elképzelésünket sorra megvalósítottuk. Hitben élő emberek vagyunk, s tudjuk, hogy munkánkra Isten adja az áldást.

Szlovákiában a hivatalos nyelv a szlovák. A gyülekezet nyelve viszont magyar. Német anyanyelvűként melyik nyelv megtanulását tartotta elsősorban a legfontosabbnak?

– A református gyülekezet és a falu is magyar, tehát számunkra egyértelmű volt, hogy melyik nyelvet fogjuk először megtanulni. Kezdetben ugyan voltak nyelvtanáraink is, de aztán már csak úgy magunktól tanultuk a nyelvet az itteniektől. A nyelvjárásunk ezért egy kicsit olyan „szöncies”. Egyébként a gyermekeink sokkal könnyebben birkóztak meg az idegen nyelvvel, mint mi. A lányom akkor volt két és fél éves. Magyar óvodába írtuk be. Sőt, a két fiúnak is a magyar alapiskolát választottuk. Egyébként olyan jól megtanultak magyarul, hogy most már egymás között is úgy beszélnek. De velünk németül. A hivatalokban meg akár németül vagy angolul is boldogulok.

Munkájának első igazán látható eredményét ideérkezésük után egy év elteltével lehetett érzékelni, amikor átadták rendeltetésének az egykori átalakított egyházi iskolát missziós központ céljaira.

– 1994-ben, pünkösdkor volt a beiktatásom. Ekkor kapta vissza a gyülekezet a jogtalanul elvett iskoláját is. Még abban az évben hozzáláttunk az újjáépítéséhez. Szükséges volt kialakítani egy helyet a találkozásra, Isten igéjének a hallgatására.

Aztán jó pár év elteltével az elhagyott, gyermekotthonban nevelkedett gyermekek felé irányította a figyelmét. S a falu végén lévő üres kastélyt szemelte ki egy otthon létrehozására. Miért éppen a gyerekekre gondolt?

– A gyermekek nagyon fontosak Isten előtt, az első helyen állnak. A mi feladatunk az is, hogy törődjünk velük. Egy missziói munka ugyanis nem létezhet gyermek- vagy diakóniai munka nélkül. Tulajdonképpen az itteni református egyháznak is megvolt a maga

hagyománya ezen a téren. Több árvaháza is volt, de a háborút követő időszakban a szépen elkezdett munkát megszüntették, az egyházi vagyont államosították. Tehát mi csak folytatjuk azt, amit egykor az elődök elkezdtek, ám a hatalom kiszolgálói tönkretettek. Az átalakítás, felújítás után 2000 januárjában be is költöztek az első lakók. Ma 21 gyerek él az otthonban, a Jó Pásztor házban.

Miből tartják fenn magukat?

– Kezdetben semmiféle állami támogatásban nem részesültünk. Viszont mára már elismerték a munkánkat. Igaz, nem részesülünk olyan támogatásban, mint az állami intézmények, de amit a törvény előír, azt megkapjuk. Az apostolok példája alapján igyekszünk mindent előteremteni a saját kezünk munkája által. Ebbe a gyerekek is besegítenek. De érkeznek hozzánk adományok is a református gyülekezetektől és Szlovákia más egyházaitól is. Ezen kívül van 45 ha földünk, 16 hektáron zöldséget, gyümölcsöt, gabonát termesztünk. Évente 500 malacot nevelünk fel. Vagy 40-80 hízósertésünk van, 600 csirkénk, 180 tyúkunk és még sorolhatnám. A gyümölcs és a zöldség eladásra megy, ebből támogatjuk a gyermekotthont. A gyerekeknek is van saját kiskertjük, fóliájuk. Így legalább megtanulhatják, hogyan kell zöldséget termesztetni. Nyáron a szezon jellegű munkákra brigádosokat veszünk fel, de a szünetekben a gyerekek is besegítenek, s legalább kapnak egy kis zsebpénzt.

A gyermekotthon mellett új házak is épülnek. Milyen céllal?

– Szeretnénk családi jellegű nevelésben részesíteni a gyermekeket. Ezen kívül lakóhelyet készítünk azok számára, akik már betöltötték a 18. életévüket. Nem akarjuk ugyanis a már felnőtté vált gyermekeket elküldeni, hanem lehetőséget szeretnénk adni nekik arra, hogy kipróbálják az önálló életet.

Mellesleg időközben a missziós központ is kinőtte magát, s ezért egy újabb épületet vásároltak a református parókia mellett, amelyben irodák és a gyülekezeti terem kapott helyet.

– A Betlehem Missziós Központban működött a Gyermekemisszió is, amelynek tevékenysége mára már országos szintűre nőtte ki magát. Ennek biztosítunk helyet az új épületben. Mivel az épület a gyülekezeté, ezért ők is használják.

Tanít Komáromban a Selye János Egyetem Református Teológiai Karán is.

– Az egyház részéről a felkérés tíz évvel ezelőtt érkezett. Először a német nyelvet tanítottam, de nem klasszikus módon, hanem amolyan beszélgetős stílusban, közben bibliai szövegeket fordítottunk. Ezen kívül missziológiát is tanítok. Mondanom sem kell, hogy nagy öröm volt számomra, amikor a Kálvin János Teológiai Akadémia a Selye János Egyetem részévé vált.

Évente legalább egy alkalommal hazalátogat Németországba. Az ottani hívek milyen mértékben támogatják az önök munkáját?

– Németországban sokkal többet tudnak a Jókán végzett munkámról, mint Szlovákiában. Természetesen adományokat is kapunk a hívő emberektől. Ha hazalátogatok, igehirdetőként megyek, nem pedig azért, hogy kéregessek. Mivel az ottaniak tudják, milyen szolgálatot végzek, az istentisztelet után adakoznak. Közülük már elég sokan ellátogattak Jókára.

Mi ad erőt önnek munkája végzéséhez? Honnan merít erőt?

– A Bibliából és az imádkozásból. De nem erőre van szükségünk, hanem gyengeségre. A Biblia is azt mondja, hogy aki gyenge, az erős. Tehát gyengeség kell ahhoz, hogy szolgálhassunk. Ezért is voltam hálás a betegségemért, mert legyengültem és akkor éreztem igazán, hogy erős vagyok. Főleg lelkiekben.

*Az itt közölt interjú megjelent:
a Szabad Újság 2004. december 8-15. számában*

Uwe Martin Schmidt:

Mint egyháznak, van-e elhívásunk a misszióra?

(előadás)

Ezt a címet, mint témát tűzték ki nekem erre az ülésre. Mielőtt megválaszolnánk ezt a kérdést, egyes fogalmakat tisztáznunk kell.

1. Exegetikus megjegyzések

A „misszió” szó a Bibliában így nem fordul elő. Sehol nincs megírva, hogy missziói munkát folytassunk. Ez a szó a latin nyelvből származik és ahogy tudjuk azt jelenti „küldeni, küldetés”. Ez a görög „apostellein” fordítása latinra „mittere”, amiből aztán a mi „misszió” szónk keletkezett.

Anélkül, hogy exegetikus csekélyiségekre szeretnénk kitérni, itt valamit alapvetően meg kell állapítanunk:

Hogyha például általánosan az úgynevezett „missziói parancsról” beszélünk (Mt 28 és Mk 16), felmerül a kérdés, hogy a „menjete el szerte az egész világba...” általánosan kell értenünk, úgyhogy ez az ige minden keresztyénre minden időben vonatkozik-e, és hogy itt parancsról van-e szó, amit talán ha nem méltanunk figyelemre büntetést von maga után.

Az exegetikus probléma abban rejlik, hogyha a Mt 28-at és a Mk 16-ot általánosan, és minden időben érvényesnek értelmezzük, akkor akik a missziót folytatják, akik misszionálnak, azok tehát apostolok. Mert az Úr csak az apostolokat hívja össze a hegyen. Alapvető különbség van az apostolok (Pál apostol későbbi elfogadásával) és minden más keresztyén között, akik valaha éltek. Az apostolok a feladatukra, megbízásukra külön ki lettek választva, ők Jézus Krisztus életének a tanúi és mindenekelőtt a feltámasztásnak. Ők elhívták, hogy várják a Szent Lelket. Rendkívüli adottsággal lettek felruházva. Ez volt az a kis csoport, amelyik

Jeruzsálemből kiindulva „az egész világba” és „minden teremtménynek” kellett vinni az evangéliumot.

Nos, ha általánosan értelmezve a Mt 28-az és a Mk 16-ot azokra is vonatkoztatjuk, akik később lettek keresztyének, és ezzel magunkra is (ha a Bibliát szó szerint és komolyan vesszük, és ezt remélem) problémánk támad.

Aki ezt mondja: „nekünk misszionáriusoknak kell lennünk, hiszen parancsunk van”, az tulajdonképpen ezt mondja: „én apostol vagyok”, vagy úgy mondhatnám, hogy azt képzelem, ugyanazon a lépcsőfokon áll, mint a feltámadás tanúi. Ő nem egy a sok közül Isten országa épületében, ahol a sarokkő – Krisztus – által elrendelve az apostolok és a próféták képezik az alapot, hanem maga akar lenni az épület alapköve. Azonkívül neki aztán a pünkösdi egyházban vagy a karizmatikus mozgalomban lenne a helye. Hogyha például a Mk 16, 15-17-et általánosan missziói parancsnak értjük, akkor a következő verseket is magunkra kell vonatkoztatnunk: A kiküldötteket ezek a jelek követik: új nyelveken szólnak, mérges kígyókat vesznek kezükbe, és ha valami halálosat isznak, nem árt nekik ... és így tovább. Hogyha a 15. és a 16. verset magunkra vonatkoztatjuk, akkor a 17. és 18. verssel ugyanezt kell tennünk. Hogyha ez a parancs nekünk szól, akkor csak azt mondhatjuk, hogy nem vagyunk igazi apostolok.

Én itt ma nem szeretnék egy „tesztet” végezni és mindnyájunkkal arzént itatni, hogy a tesztelés által megtudjuk, hogy a „missziói parancs” nekünk szól-e. A pünkösdistáknak ugyanúgy igazuk lenne, hogyha minden igazi keresztyéntől és misszionáriustól a nyelveken szólást kívánnák.

Vagy kritikusoknak kell lennünk és azt mondjuk, hogy az első versek nekünk szólnak és a következők nem, azonban akkor a Biblia szövegét egymástól elszakíthatjuk és minden önkényes lesz, vagy azt mondjuk: az úgynevezett missziói parancs az Úr szava az apostolaihoz 11 + 1-hez (Pál későbbi választása által) és ők ezt a megbízást betöltötték, és az Ige nem ránk vonatkozik. Ezzel egyúttal a nyelveken szólás, a jelek és csodák kérdése meg van oldva. Ami talán nekünk idegennek tűnik, az egészen a 18. századba a mindkét helyre lévő uralkodó nézet. A régi egyház, a re-

formátorok, az orthodoxia soha nem látták ezt másképpen. A mai nézetünk a misszióra még nagyon fiatal.

„Azonban az apostolok egyáltalán nem érték el az egész világot és minden teremtményt, ők messzire eljutottak, de mégsem mondhatták el mindenkinek az Igét”, kifogásolhatná valaki. Szeretnék két bibliai helyet feltüntetni a Kolosséiakhoz írt levélből Kol 1,6 és Kol 1,23. A kolosséiak hallották az apostoltól, hogy az evangélium eljutott hozzájuk, ahogyan AZ EGÉSZ VILÁGON is gyümölcsöt terem és a 23. versben, hogy maradjanak meg az evangéliumban, amelyet hallottak, amely hirdetett MINDEN TEREMTMÉNYNEK az ég alatt. Egy fejezetben úgy a Mt 28-ban, mint a Mk 16-ban is a még élő apostol, mint beteljesedett valóságot veszi tekintetbe. A Szent Lélek kiontatásával, Jeruzsálemba, Galileába és a pogányokhoz való átmenetbe az Ige valóra vált, igazság lett. Az evangélium a jó hír, hogy a bűnösök örökké élhetnek érdem nélkül, kegyelemből, mert Isten a Krisztus az adóslevelet eltépte a Golgotán, most itt van. Megtörtént, amit az atyák vártak és reméltek. Az idő vége bekövetkezett. Pál az úgynevezett missziói parancsot úgy érti, mint azt, ami ő volt.

2. A misszió a történelemben

Az evangélium az apostolok által való hirdetésével, az Úr újra eljövetele előtt, megtörténik az utolsó üdvtörténeti esemény, amely a legfontosabb is. az evangélium most az egész világban van. Mint egy parfüm, betölti az összes helyet, függetlenül attól, hogy az egyes embert az apostolok szólították meg, vagy nem. A kegyelem Igéje itt van. Az Ige most cselekszik, amit akar. Magának az Igének van ereje, képessége, hogy azt tegye, amit akar. Az Úr Jézus azt mondja: „A gyülekezetemet magam akarom építeni”. Ezt ő velünk, vagy nélkülünk teszi a kiválasztó Igével, ami élő, erős (hatalmas) és élesebb, mint a mi minden emberi fáradozásunk. Mielőtt a misszió téma a 18. századtól a mai értelmezéséhez jutott, mint feladat minden keresztyénnek és mint parancs, az Isten Igéje mégis elterjedt

A reformációban nem volt a „misszió” fogalom és nem ismerte a missziói parancsot, nem fejlesztett ki misszióstratégiát, és az evangélium mégis hatalmasan és erősen elterjedt, mint a széltől hajtott tűz. Az igazi lelki ébredés és az evangélium elterjedése az az Isten tette az Igéje által és nem a mi cselekvésünk következménye. Ez nem valakinek az akaratán és futásán múlik, hanem Isten könyörületén (irgalmán).

Hogyha a pelagianizmus a 18. századba visszatér, és aztán tartja magát, az emberek elkárhoznak, mert nem misszionálunk és a hívő ember ezzel egy szolgálati nyomás alá kerül, a bibliai alap elvész.

A mai misszió fogalom a mindenkori időből ered a felvilágosodásban és a pietizmusban, ami szintén a felvilágosodás gyermeke és nem a reformáció gyermeke, az egyes ember a középpontba lép. Az egyes ember fontos, őt kell elérni, felvilágosítani, tevékeny teremtménnyé felnevelni, ennek egyházi az értelme, őt megszólítani, okos bibliai érvekkel meggyőzni, az egyén tudatosan dönt, és aztán maga lesz a felvilágosító, miközben másokat „világosít fel”. A romantizmusban feltűnt a szeretet sok érzelemmel. Hogy más szeretett emberbatárokra elérjünk, misszionáltunk. Könnyekre került sor és átértzett kegyességre. Úgy, mint a világ romantikusai, kis bibliai körökben találkoztak és közösségeket képeztek. A 19. század végén a kolóniák és az imperializmus korában a világmisszió a kolóniák missziójává lett. Az evangelizációkban „betérteket” csináltak. Mint egy gyárban. Egy minta szerint mindenki egyformán. A világmisszió átvitte a kolóniakor szellemét az alárendelt országokra és misszióilag meghódította a kontinenseket. A mai individualizmus és pszichologizmus idejében, amelyben mindenki azt kérdezi „mi van nekem ebből és mit hoz ez nekem” az evangelizáció megpróbálja személyesen megszólítani az egyes embert, a szükségleteihez fordul, elmondja, mit hoz neki, és milyen jól megy majd a sora, hogyha keresztyén lesz. A hirdetés megmutatja: az embernél fel akarják ébreszteni a szükség érzetét az evangélium iránt, reklámot csinálnak, eladási módszereket keresnek, célcsoportokat, piackutatást végeznek.

Minden idő megjelöli a hirdetést és az nem azt jelenti, hogy ezáltal az emberek igaz hitre jutnak és fölépül az egyház.

Hogyha a mai feladatunkról érdeklődünk, akkor ezeket a dolgokat világosan meg kell ismernünk. Nem segít, hogy ha azt mondjuk: „nekünk missziót kell folytatnunk”. Nem segít nekünk, hogyha sablonokat használunk és utánozzuk, amit mások már csináltak, egy embernek sincs hasznára, ha egy programot tervezünk és a kezünkbe köpünk. Sok egyház és kör megpróbál iskoláztatások által, akciók, imaéjszakák és analízisek folytán missziót folytatni. Hogyha mindezt jól is gondoljuk, mélyebbre kell előrenyomulnunk, ha lelkileg tovább akarunk jutni. Sem az Úrnak, Isten Országának, az egyháznak és saját magunknak sem használ, ha ide állok és felkiáltok: „végre valamit csinálnunk kell”.

3. Konzekvenciák:

Ha valaki most eljut ide és azt gondolja, hogy mentegetheti a lustaságát és restségét (tehetetlenségét) a fent mondottal, az helytelenül értett engem. Nekünk szabad és kell valamit tennünk, az evangélium szóljon, legyen reménységünk, hogy az Isten Orzága kiszélesedik, azonban minden az Írás egészséges alapján és nem a mi saját elképzelésünk szerint. Mi fel vagyunk szólítva, hogy újból és állandóan alá vessük magunkat az élő és irányító Isten Igéjének, hogy ezáltal többek legyünk, mint munkatársak, akik egy rövid lejáratú akcionizmusra vállalkoznak és utána pedig a kiindulóponton álljunk, vagy ha balsiker ér, akkor összetörjünk. A mai időnkre arra vagyunk felszólítva, hogy lelki és nem metodikus feleletet találjunk. Egyes tippeket adhatnék nektek, hogyan lehet missziót folytatni a gyülekezetekben és az egyházban, mit tegyünk és mit hagyjunk el. Mi munkacsoportokat alakíthatnánk és terveket és célokat megfontolhatnánk. Az egyházi újságban megfogalmazhatnánk felhívásokat. Az a lényegen semmit sem változtatna, mi a halott csontokkal megtelt sírokra új festést tennénk. A halott a smink által nem lesz újra élővé és az oszlás szagát egy pár csepp parfümmel nem tudjuk eltakarni.

Nagy hiba lenne, hogyha a lelki szegénységünket és az egyházunk lelki életének hanyatlását vak aktivitás által betakar-nánk. Még ha egyes prozelitákat erőszakkal meg is nyernénk ez a valóságos egyházi helyzeten semmit sem változtatna.

Hogyha az apostolok ideje elmúlt, aztán felmerül a kérdés, hogyan terjedjen az evangélium? A Bibliában látjuk, ez milyen élön és organikusán történik. Az apostol a keresztről szóló Igét prédikálja (gyermeki egyszerűséggel, módszerek nélkül) és bízik benne, hogy Isten az ember szívét felnyitja. Ha ez megtörténik, a választottak az Ige köré összegyűlnek, gyülekezetet képeznek, beiktatják a presbitereket. Most mindenki egyetemes papságban él a tehetsége szerint. Isten gyermeke világosság a hegyen, só a földön és nem kell annak lenni. Ne legyünk apostolok, de legyünk készek a felelősségre mindenkihez, aki talajt követel a reménységnek, ami bennük van, mondja a Biblia. Ha a bűnös, aki az evangéliumban megtapasztalta az Isten kegyelmét, az életét éli, bizony-ságra kerül sor és a világosság elterjedésére. A családban, a hiva-tásban és az élet minden területén a szeretet, amit a kiválasztott bűnös kapott, kifelé nyomul. Ő szeretni fogja az ellenségeit (nem azért mert kell neki és mert ezzel meg akarja nyerni az embereket, hanem), mert ez felel meg az ő új lényének. Ő másképpen fog élni és reagálni.

Soha nem a nagy prédikációk és a tömegmozgalmak voltak azok, amelyek az evangéliumot elterjesztették. Kiindulva az elő-ször alapított gyülekezetekből, más emberek és helyek kíváncsiak lettek és az evangélium elérte őket. A történelemben így terjedt el az Ige, és így terjed még ma is. Ha az emberek a bűnösökkel együtt megalázkodnak, ha felismerik, hogy nem jobbak, mint má-sok, ha megélik Krisztus szeretetét és az új Országának a törvé-nyeit, akkor terjed az evangélium. Mégpedig kényszer nélkül és anélkül, hogy magunkat is kényszerítve érezzük. Isten méltóknak tart minket a tehetségünk szerint – az Ő feladatát egyedül alakítani, azonban Neki nincs ránk szüksége. Ő nélkülünk is eléri céljait. Neki „misszióspecialistákra” sincsen szüksége, akiknek különös tehetségük és képesítésük lenne. Ez a katolikus tévedés, ami mé-lyen bennünk van. A világi és az egyházi megkülönböztetése. A

prédikálás, a misszió, az imádkozás, az éneklés az egyházi, és az élet többi része, a maradék a világe. A kegyes körök aztán azt mondják, többet kell imádkoznunk, Bibliát olvasni, evangelizálni. Csak aki így szolgál, az szolgál az Úrnak. Közben az egész életünknek egy bizonyoságnak kellene lenni. És a szolgálóleány az istállóban (ahogy Luther mondja), aki a tehenet feji, ezt ugyanúgy Isten dicsőségére teheti, mint a prédikátor, vagy a misszionárius.

Csak ha az egész életünk meg van jelölve a meg nem érdemelt kegyelemmel és kiválasztással, amelyet az evangélium megígér, akkor vagyunk az élő Isten tanúi. Nem a mi akaratunkon és a futásunkon múlik, nincsenek módszerek és stratégiák. A változás nem tömeg-, vagy erő által történik, nem felhívások, felszólítások és képesítések által

Ha felismerjük is, hogy a tagok száma csökken az egyházban, hogy azért „kell valamit tennünk”, ez tévedésbe vezet. Mi nem azért evangelizálunk, hogy az egyháztagekat odavezessük, nem – hogy az egyházat megmentjük, nem – hogy az embereket megmentjük, nem azért, mert elhívva érzem magam. Nem az ember, nem az egyház, nem a szolgálat áll a középpontban, hanem az Úr és a tisztelete. Tekintetünket rólunk el kell fordítani és Őrá irányítani. Ebben rejlik az evangélium egészséges és biblikus terjesztésének a kulcsa.

Záró következtetések

A fent mondottak alapján szeretnénk egyes dolgokat gondolat-fellendülésként továbbadni. Hogy néz ki az előbb mondotakkal most a megbízásunk (feladatunk) mint egyház?

Hogyha a felszólítások, felhívások, intések, figyelmeztetések és erőfeszítések a misszióra a saját erőnkől nem segítenek, vagy csak nem valódi keresztyéneket állítanak elő, ha Isten Igéje az evangélium által elterjed, miközben az emberek hallják az Igét, és a gyülekezeti tagokon és a megváltott életükön felismerik, hogy ez az igazság, akkor a kérdésünknek a megoldása egyszerűbb, mint gondoljuk.

„Az egyház”, mint olyan nem létezik. Vannak egyes tagok Krisztus testén, akik egy történelmileg fejlődött egyházban vagy gyülekezetben élnek. Itt kell elkezdenünk. Az értelmetlen, ha egy gyülekezetben embereket akarunk megnyerni a missziós munka által, ha maga a lelkész nem hisz a Bibliában, a presbiterek összeveszve és az ige nem élő. Mi magunk csak aztán leszünk szavahihető (hiteles) tanúkká, ha azt (szavak nélkül is) tudjuk közvetíteni, amit a saját életünk meghatároz.

Aki magát nem vallja bűnösnek és az ajándékozott bűnbánat alatt újból meg nem tapasztalja az evangélium erejét, az azt tehet, amit akar. Ebből nem terem gyümölcs. Azonban ha az egyes ember bűnbánatot tarthat, ha ma a szünetben odamész a kollégádhoz, akit nem tudsz elviselni és akiről rosszat beszélsz, és szívedből megbocsátasz neki, aztán kezd a világosság világítani. Hiszen mindnyájan tudjuk, mit találunk az egyház vezetésében, az egyházmegyékben, a gyülekezetekben, a parókiákon. Az egy mocsár nem megbocsátott bűnökkel, pénzsóvársággal, gyűlölettel, intrikákkal, hatalmi harccal, felfuvalkodottsággal, durvasággal. Nekem hiányzik a hit, hogy az Úr most bűnbánattal ajándékoz meg minket, és mi mindnyájan egymás karjaiba esünk és térdre borulunk, habár az Úr ezt is ajándékozhatja.

Kezdjük el magunknál, és ne várjuk mástól. Én el akarom kezdeni és egy testvéremnek megbocsátani, őt különbnek tartani saját magamnál, én nemcsak megbocsátani, de felejteni is akarok. A világosság, ami aztán a sötétségünk hátterén keletkezik, másokat megvilágít és tered ad az igazi evangéliumnak.

A reformáció, az igazi ébredés mindig így kezdődött. Az egyes ember bűnbánata és meghajlása és az ajándékozott megbocsátásból és örömből kifolyólag a felebarát felé való odafordulás, ahogy az Úr is felénk fordul. A világ felismeri ezt és az Ige felé fordul.

Minden prédikációnk és tevékenységünk értelmetlen, hogyha ezt nem tesszük Isten rendje szerint. Azért nem szólítalak fel benneteket, hogy valamiféle akciókat kezdjete el és egy felkiáltást rendeztetek az egyházunk megmentéséért.

Ha felszólítlak titeket, akkor arra, hogy egyesek menjenek a belső szobájukba, engedjék magukat bűnbánattal megajándékozni, ezt aztán megélni, és ha ez még olyan kis kezdet is. a mustármagnyi igazi bűnbánatból, a töredelemből, a kis magból, ami a meghalás által gyümölcsöt hoz, az erőtlenségből erő támad.

Hogy az egyházunk abban a helyzetben van-e, hogy a mai időben is hirdesse az evangéliumot, az a te szívedben dől el.

Ez volt és egy minden időben az egyházi biblikus kezdet a misszió számára Isten szíve szerint. Az Igének változatlan az ereje, engedd magadra Isten kegyelmét és térj meg, tartsál bűnbánatot. Ez a kezdete s az alapja a feladatunk, a megbízásunk betöltésének.

Uwe Martin Schmidt:**A reformáció**

(előadás)

„Nem halok meg, hanem élek és hirdetem az Úr tetteit!”
(Zsolt 118,17)

Jézus gyülekezetének az a feladata, hogy megértse a reformáció ügyét és lényegét, hogy „ecclesia semper reformanda” (az egyház állandóan reformálódjon). Ha a mai egyházi helyzet ugyanolyan elrettentő képet nyújt, mint a reformáció idejében, a lényeges dolgokra kellene emlékeznünk, ami például Luthernél lesz érthetővé: „én semmit sem tettem, Isten Igéje cselekedett mindent”. A bibliai reformációnál sohasem a „létező (fennálló) helyzetek megváltoztatásáról” van szó, ez soha nem akció és program, hanem az Örökkévalónak a belépése (az önhatalmú igéje által) egyes emberek életébe. Hogyha az ember, ahogy ez Luthernél is bizonyítható, Isten követelményeinek és igazságainak feltétel nélkül aláveti magát, és a Tőle kapott kegyelmi ajándékot továbbadja, miközben az ígét hagyja hatni, elkezdődik az örök élet áttörése Krisztusban a világunkba és az életünkbe.

Itt az egyes keresztyén ki van hívva, hogy Isten igéjének és magának Krisztusnak átadja azt a teret, amely csak úgy jön létre, hogyha készek vagyunk arra, hogy Őt engedjük cselekedni a saját énként feladásában. A 95 tételből szeretnénk néhányat közelebbről megnézni.

1. Amikor a mi Urunk és mesterünk Jézus Krisztus így szólt: „tartsatok bűnbánatot” stb. azt akarja, hogy hívő népének az egész élete ezen a földön legyen egy (állandó) bűnbánat.
2. És ha a bűnbánat jelentőségét nem értjük meg a bűnbánat szentségéből, azaz a gyónással és az elégtétellel, úgy a pap az ő szolgálata által gyakorolja ezt.
3. Ámde ha az ember a belső bűnbánatot nem akarja megérteni; igen a belső bűnbánat önmagában nem érvényes és nem

bűnbánat, ahol külsőleg nem lesz a test teljesen megöklölkölve.

4. Azért a megbánás és a gyötrem az igazi bűnbánat; amíg valaki nem jut el odáig, hogy saját magának sem tetszik, azaz addig, amíg be nem lépett ebből a világból az örök életbe.

Már az első négy tételből megértjük, hogy Luther nem állított fel reformprogramot. Ő arra törekedett, hogy az egyes embernek belső, személyes kapcsolata legyen az Úrral. Ezeknek a tételeknek a lényege nem egy új gyülekezet kapcsolatait létrehozni sokak számára, hanem az egyes ember Istennel való új kapcsolata.

A bűnbánat megértésénél a döntő dolog a Biblia, amely elvezethet a megtérésre. A bűnbánat nem az ember cselekedete, aki ezt meg tudná tenni, hanem Isten cselekedete az emberen, aki ezt az íge által megtapasztalja. Ez ajándék és nem cselekedet.

A bűnbánat nem egy egyszeri és nem is egy belső történés, hanem „a test megöklöklésében” lesz érthető. Az Istentől kapott bűnbánatnak a külső következménye mindig az én (emberi – túlságosan emberi) életemnek a megsemmisülése, a kegyességemnek, a cselekedeteimnek, az én még olyan jól elgondolt célkitűzéseimnek, a bűnbánatomnak is a leleplezése.

Hogyha a reformációt és Luther ügyét meg akarjuk érteni, jól tesszük, ha (a Biblia által) személyes találkozásunk lesz Istennel. Krisztus mellett nincs szükség más közbenjáróra. Sem egyház, sem közösség, sem lelkigondozó (pap), a legkiválóbb protestáns teológia és igehirdetés sem tud közbenjárni, amit Krisztus az ígéje által a választottaknak ajándékoz.

Luther éppen ebből élt.

A kézi Bibliájában a következő bejegyzés található „Uram, ha a te igéd nem vigasztal, elpusztulok. Ezt nem tudja más könyv, tanítás és semmi: megvigasztalni a bajokban, a nyomorúságban, a halálban és a haldoklásban, az ördögök között és a pokolban. Csak a Biblia tudja ezt elvégezni, hogy Isten ígéje tanít minket, és így maga Isten beszél velünk, mint ember a barátjával”.

Már az első tételek megmutatják a reformáció tanításának és életrendjének az irányát:

1. A Bibliának a gyertyatartóban van a helye; Csak ezáltal jön létre az Istennel való találkozás. A bűnbánat nem az ember Istenhez fordulása, hanem a felismert Isten Krisztusban az ige által való lehajlása az emberhez.
2. Ebből egy naponta megváltozott magatartás következik, ahol teret adok Isten igéjének az én önző életemben, és kész vagyok a saját éneket a halálba adni.
3. Luther élete azt tanítja, hogy egy lelki megújulás soha nem indul személyektől vagy programok által, hanem hogy Isten, ható igéje által cselekszik, ha az Ő hívását megtanuljuk megérteni.
4. Az emberek nem tudnak egy reformációt előidézni, de az Isten ezt mindig megadja, ha egyesek (mint Luther és Calvin) az Ő igéjét komolyan veszik.
5. Az 1517-ből származó tétélekkel Luther nyilvánvalóvá tette azt, amit senki sem tartott hasznosnak.

Ő Isten igéjét engedte hatni, és továbbadta, amit a saját megtérésében tapasztalt.

Már Luther előtt sem volt hiány a reform eszmék megvalósításáért folyó próbálkozásokban és az erre utaló indítványokban. A különbség abban van, hogy Luther nem terjesztett reform programot és teológiát sem, hanem Isten szavával erre az ígére figyelmeztetett.

Hasonló helyzetben ma sincs hiány a jól gondolt próbálkozásokban, a lelki élet ébredésében. De még a legnevezetesebb teológia, sem eszmék, sem indítványok, sem taktikák, sem imaközösségek, sem evangelizációk nem érik el azt, amit Isten egyedüli hatalmában tart.

A mi feladatunk nem a meglévő helyzetek kritikája és a gyülekezet taktikai építésére vonatkozó javaslatok bemutatása; amire szükségünk van, az a bátorság, hogy az Istent önhatalmúlag cselekedni hagyjuk, és egy új korlátlan bizalom a kereszt üzenetének az erejében.

A gyülekezet forrása és középpontja

62. Az egyház valódi igazi kincse Isten dicsőségének az evangéliuma.
63. Ez a kincs olcsó a leggyűlöltebbek számára, mert azt teszi, hogy az elsőből lesznek az utolsók.

Ezekben a tételben megmutatják az igazi keresztyén életnek a idő nélküli forrását és középpontját: a biblikus valódi evangéliumot.

Az egyház megújulása a reformáció középpontja volt? Biztosan nem. Most mi a keresztyén – és gyülekezeti életnek a középpontja? A megszűnése ellen most nem kell harcolni. És mégis kérdés elé állítanak minket ezek a tételek. Mi a középpontunk és a kincsünk? Az elképzelésünk a gyülekezet építéséről és növekedéséről a saját hitéletünk? Kire, vagy mire támaszkodik a hitem? Mindig újból feltehetjük a kérdést, hogy a kegyességünkben valóban a kegyelem evangéliuma, Isten magasztalása van-e a középpontban? A főnről jövő megújulás mindig az elhintett ige megtalálásában van.

Az evangélium felszabadít egy megújult kapcsolatra Istennel a keresztről szóló ige alapján. Itt minden önmagasztalás, öndicsőítés semmivé lesz. Megmarad a magasztalás és a dicsőség ami Istben van. Soha nem szabad, hogy a másodrangú dolgok legyenek fontosak: a tömeg és a sokaság, a privát kegyesség érzése és a földi siker. Isten csak a Jézus Krisztushoz és az igéjéhez való egyértelmű álláspontot igazolja ha Ő előtte állunk, az életünket és cselekedeteinket megerősíti.

Mindnyájan szeretünk az emberekre, hatalmukra, a véleményükre sandítani, különösen, ha a gyülekezeti orientációról van szó. Luther élete bátorít minket, hogy egyetlen kincsünknel, az evangéliumnál maradjunk akkor is, ha ez külsőleg hátrányos helyzetbe hoz minket. Ez a kincs (a 63. tétel) most a legmegvetettebb mert itt a siker és a teljesítmény földi mértékei fejre vannak állítva.

Luther bizonyítja (aktuális a mi végső időnk történelmére), hogy minden keresztyénnek, függetlenül az emberek számától és

véleményétől, a saját személyes útján kell haladnia; de aztán tapasztalatot szerez, hogy Isten az ő oldalán van akkor is, „ha a világ tele lenne ördöggel”.

Ezekből a felismerésekből származik Luther új bibliai gyülekezet fogalmának a feltárása. Ott van a gyülekezet, ahol az igaz kincsnek az evangéliuma van, de még sincs a tömegben, vagy a szervezetekben, de ott ahol a láthatatlan gyülekezet (a lelki test) egyes „papokból” tevődik össze.

Az előszóban a „német miséhez” ezt írja: „az igaz magatartáshoz egy evangéliumi (egyházi) rend szükséges; a szertartásnak nem szabad nyilvános helyen, a nép előtt történnie; hanem azok, akik komolyan keresztyének akarnak lenni és az evangéliumot tettel (kézzel) és szájjal vallják, nevüket könyvbe kellene bejegyezni, és egy házban imára gyülekezni, az olvasásra, keresztelésre és a szent jegyek felvételére és más keresztyén cselekedetek gyakorlására. E rend szerint azokat, akik nem viselkednek keresztyének módjára, meg lehet büntetni, kizárni, vagy kiátkozni, Krisztus rendtartása szerint (Mt 18.)

Röviden: ha olyan emberek és személyek lennének itt, akik komolyan keresztyének akarnak lenni, ez a rend és a mód hamar megvalósulna. De én még nem tudok és nem akarok olyan gyülekezetet, vagy közösséget elrendelni vagy létrehozni. Mert ehhez még nincsenek emberek és személye; így nem is látok sokakat, akik erre törekednének. Ha arra kerülne a sor, hogy ezt meg kell tennem, ...szeretném ezt örömmel tenni, hogy a legjobb legyen és segítsen”.

Békesség, békesség mindenk felett

Luther felfedezte, hogy (égetően szükséges) az egyház megújítása, ami csak Istentől ajándékba kapott, egyes ember megtérése által Jézus Krisztussal a középpontban valósulhat meg. Mert ez az út a megújuláshoz – ellentétben a földi kegyes reform próbálkozásokkal – az ellenségtől keményen támadva, tudta, hogy ennek az útnak a követése nem lesz az igaz hívők számára szenvedés és üldözés nélkül.

Tulajdonképpen nem kell Luthert fárasztani, hogy leírja a földi hitkövetésnek bibliai útját. Az Úr kijelentései a tanítványoknak egyértelműen elég. Mert Luther tételei a saját felfogásunkat is megkérdőjelezik, szeretnénk ezeket meghallani:

92. Ennélfogva minden próféta odament, akik Krisztus gyülekezetéhez így szóltak: Békesség, békesség, és nincs békesség (Ez 13,10.16).
93. De jó mindazoknak a prófétáknak, akik Krisztus gyülekezetéhez ezt mondják: „Kereszt, kereszt! És még sincs kereszt.
94. A keresztyéneket inteni kell, hogy Krisztust, az ő fejüket igyekezzenek követni a kereszt által, a halálon és a poklon át.
95. Tehát jobb sok bánat által, mint hamis békességgel a mennyek országába bejutni és megvigasztalódni.

Nem aktuális-e a prófétai ige, amely ezt mondja: „a próféták és a papok együtt hazudnak, és vigasztalják népemet nyomorúságában”

Az úgynevezett bibliai gyülekezetekben is hovatovább olyan evangéliumot prédikálnak, amelynek a földi következménye jólétet ígér: „Gyere Jézushoz és a problémáid megoldódnak.” „Gyere a mi gyülekezetünkbe és békességet, harmóniát és pozitív boldogságot találsz.”

Üzd el ezeket a prófétákat, akik az örök gazdagságot el akarják venni és a kegyes önkielégítést a követéssel cserélik fel. Melyik „próféta” engedheti meg magának napjainkban a „Kereszt; Keresztről” beszélni, habár ez nem kereszt, mert a jelen szenvedései hiábavalók az eljövendő dicsőség fényében.

Legyen újból bátorságunk az embereket megbízgatni, hogy bizalmukat éppen erre helyezték, sok nyomorúság által a mennyek országába jutni, és nem egy megromlott, kegyes békesség hamis biztonsága által, amely a mában kelti magát.

„Béke és biztonság” – ezek a Szentírás kijelentései szerint az utolsó idők csalhatatlan vezérszavai. Drámaivá akkor válik a helyzet, ha ez a felfogás s hívő ember kegyes állapotává válik, és

harmónia, szeretet és az elrejtettség igénye nem az ige ígéréteiből, hanem a gyülekezet pozitív tapasztalataiból ered.

Összefoglalás

Luther már az ő tételeinek kifüggesztésénél 1517-ben nem állt meg korának a visszaéléseinél, hanem Isten akaratából a hitben tovább haladt. Bűnbánat, mint Isten ajándéka Jézus Krisztusban, az emberhez fordulása; az evangélium, mint a gyülekezet és a hívők egyedüli kincse.

A kegyelem

(Uwe Martin Schmidt igehirdetése)

Textus: Ef 1,6-9.:

„magasztaljuk dicsőséges kegyelmét, amellyel megajándékozott minket szeretett Fiában. Őbenne van - az ő vére által - a mi megváltásunk, bűneink bocsánata is; kegyelme gazdagságából, amelyet kiárasztott ránk teljes bölcsességgel és értelemmel. Mert úgy tetszett neki, hogy megismertesse velünk az ő akaratának titkát, amelyet kijelentett őbenne”

Imádság: Uram, hálát adunk neked a kegyelemért, amely a mennyből jött hozzánk. Hálát adunk a Szent Lélekért, aki megtanít bennünket ennek az igének a jelentőségére. Kérünk, nyisd meg a szemeinket, hogy megismerjük a kegyelmednek a gazdagságát. Ámen.

Keresztyén Gyülekezet!

Szeretnék a kegyelem szó fogalmáról elgondolkozni, ahogy az Efezusi levélben találkozunk velünk. Az első, amit szeretnénk megtekinteni a kegyelem „teljessége”. Az azt jelenti, arról a kegyelemről van szó, ami mindenre elég. Tehát ma este két szó fontos: a „kegyelem” és az „elég” szó. Mindkettőt szeretnénk megnézni. A kegyelem egy csodálatos szó, ez több, mint egy bibliai tanítás. Ez egy személy. A Jn 1,14-ben olvassuk: Jézus Krisztus eljött, telve kegyelemmel és igazsággal. És a Szent Lélek a kegyelem lelke. És a mennyei Atya a kegyelem Atyja. Így a kegyelem szó végigvonul mindenben keresztül.

Ha Istent akarod leírni, hogy milyen, a Szentháromságot, akkor mondd: Isten a kegyelem. De a kegyelem nem egy teoretikus tanítás Istenről, mert a kegyelem él. A kegyelem az, ami az élő Istent kapcsolatba hozza az élő emberrel. Ha a Biblia kegyelemről beszél, nemcsak egyedül a kegyelemre gondol. A kegyelem mindig azt jelenti: Isten hozzánk való kapcsolata. Hozzád és hozzám,

még hozzá most. Hogy Isten az Ige által most valóban hozzánk beszél, az kegyelem.

A Szent Isten, a tiszta Isten, a mindenható Isten, a végtelen Isten eljön hozzánk és cselekszik a történelemben. Ez kegyelem. A kegyelem szeretetet jelent, amit nem érdemeltünk meg, szeretetet, amit nem szerezhettünk meg munkával és nem tudunk elgondolni. Szeretetet, amit soha nem nyerhetünk el. És ha a szeretet ilyen – értelmetlenül és nem saját erővel megszerzett – akkor az kegyelem. Erről beszél a kegyelem. Ez az Isten szépsége az Ő csúnya embereihez való kapcsolatában.

Isten úgy jön az ítéletben, mint emésztő tűz, mint egy mindent elpusztító láng. Senki sem tud előtte megállni. És ez ugyanaz az Isten, aki a kegyelem dicsőségében jön el hozzánk, nem azért, hogy elpusztítson, hanem, hogy megmentsen minket. Nincs két Isten, az egyik, aki ítélve elpusztít, és a másik, aki szeret és megbocsát. Egy Isten van, aki a szigorúságot és az ítélet tüzeit saját magára vonta, hogy ne maradjon számunkra a harag, hanem csak a szeretet. Térjünk vissza a mi igeszakaszunkhoz. A Szent Lélek olyan szavakat adott az apostolnak, hogy minden versről egy órát szeretnénk beszélni. Csak néhány pontot ragadunk ki. A 6. vers a kegyelem magasztalása. Ez az igeszakasz Istenmagasztalására buzdít, az Ő csodálatos jóságáért és a dicsőséges kegyelméért. Az a kegyelem, amely magasztalásra indít minket. Hogyha magunkra és a hitünkre lennénk utalva, ha a parancsolatokat be kellene tartanunk, soha nem magasztalhatnánk Őt. Állandóan bizonytalanok lennénk és nem lenne biztos talaj a lábunk alatt, amelyen állhatnánk. Isten szent és igazságos volta távolságban tart minket. És mi a bűneinkkel, amelyek kilométeres távolságban tartanak minket Tőle, ebből a távolságból nem tudjuk Őt igazán magasztalni. Azonban mit tesz a kegyelem? A kegyelem megteszi, hogy Istennél otthon érezzük magunkat Isten Immánuel lett – Isten értünk. Isten otthon van a bűnösöknél. Ő nem nézi el a bűnt, mert ez ellentétben van a lényével. A kegyelem mentett meg, de nem bátorít arra, hogy vétkezzek. A kegyelem valami mást tesz: a bűnöst olyan állapotban hozza, hogy Istennél otthon érzi magát. És ha Istennél otthon vagyunk, mint egy jó szülői házban (tékozló fiú),

ha érdem nélkül elfogadnak, akkor azt mondja Pál: magasztaljuk Istent a dicsőséges kegyelméért, amellyel jót cselekedett velünk. Hozzánk jött, akik idegenek voltunk, tele piszokkal és bűnnel, hozzánk, akik féltünk Istentől, akik csak megtagadtuk őt, ha jót akartunk, vagy rosszat cselekedtünk. Hozzánk jött Isten Krisztusban, hogy megmentsen minket. És ez kegyelem volt. A kegyelem lejött és olyan mélyen lehajolt, amíg egészen le meg nem érkezett. És ott megtalálta a bűnösöket, akik össze voltak törve. Mi félelemben Isten előtt, a haláltól való félelemben, a bűn rabszolgái. Magasztalás és hála, dicséretük nélkül, mert nem ismertük meg, ki a kegyelem. Talán vártuk Őt, talán vágyódtunk Isten után (különbön miért járnánk templomba?). Mi megpróbáltuk megtenni a legjobbat, ami tőlünk telt. De ez nem volt kegyelem. Ne hagyjuk magunkat megtéveszteni. Mindenhol vannak emberek, akik próbálják a lehető legjobbat megtenni, és Isten minket úgy teremtett, hogy mi ezt meg tudjuk kísérelni. Ez a természetünkben rejlik. Mi megpróbálunk megjavulni. Azonban a mi saját erőfeszítéseink nem azonosak a kegyelemmel. A kegyelem ott kezdődik, ahol az erőfeszítéseinkkel nem jutunk tovább. Mert mi ezt nem tudjuk megtenni, és soha nem érjük el, azért jött a kegyelem. Amit a Biblia, mint törvényt fejez ki az jó, mert a törvény megmutatja nekünk, hogy ezt nem tudjuk megtenni, és éppen olyan emberek számára jött a kegyelem, aki a saját erőfeszítésük végén vannak, és felismerik magukat a teljes méltatlan voltukban. Kegyelem nélkül soha nem fogod magadat Istennél otthon érezni. Sokat fogsz imádkozni és tevékenykedni, de soha nem leszel otthon. Pál mondja: magasztaljátok Istent, mert elfogadott minket az Ő szeretett Fiában. De milyen feltételek között történt ez? Mi emberek szeretünk feltételeket szabni: ha ... aztán, valamit ... valamiért. Milyen feltételeket ad Jézus? Talán az összes közül a legnehezebbet. Ez a feltétel, hogy belátom, hogy nem tudok egy feltételnek sem megfelelni. Ez a feltétel azt jelenti, hogy feltétel nélkül bízok a kegyelemben, amit nem érdemeltem meg. felismerni, hogy Isten értem elvégezte, amit én nem tudok megtenni. Értitek? Isten a bűnösöket és az elveszetteket keresi, a kegyelem csak ott lesz hatékony. Ha te ilyen vagy, akkor minden okod megvan a magasztalásra és hála.

A 7. vers: a hála lényege. Ebben a versben minden meg van mondva a hála lényegéről és a tulajdonságáról. A hála gazdagságáról értesít minket a kegyelem dicsőséges és Isten sugárzó lényéről és az Úr Jézus szeretetéről tanúskodik. Nem az ítéletben sugárzik, hanem a szeretetben, a megbocsátásban. Abban, hogy elfogadja és megcsókolja a bűnösöket, amint vannak, hogy a bűn és a halál rabszolgáit megszabadítja. És a kegyelem itt bőséges. Nem kevés, nem csak valami. A kegyelem gazdag. Némely keresztyéneknél a kegyelem csak csekély mértékben van. Miért? Isten soha nem ajándékoz kevés kegyelmet. Amikor magát adta nekünk Krisztusban, nem egy darabot adott magából, hanem önmagát egészen. A kegyelem gazdagsága, ami létezik, egyszerűen azt jelenti, hogy elegendő az ember minden bajában és szükségében. És ez a kereszten van nekünk megmutatva. Isten vére által áradt ránk a kegyelem, amely minden bűnt megbocsát. A Isten kegyelem által lett megmentve. Egy közönséges csirkefogó, aki már semmi cselekedet által nem tudja megszerezni az üdvösséget. A kegyelem által jutott a Paradicsomba. A megváltásunk, a bűneink bocsánata az Ő vére által megtörtént. A kegyelem bőségesen árad a Golgotáról a bűnösökre. A kegyelem mindig elegendő, ez a kegyelem lényege.

A 8. és a 9. versben a kegyelem tárgya, a hatása és tevékenysége van nekünk megmutatva. A kegyelemben részesülünk. Pál azt mondja, hogy mi a kegyelem tárgya vagyunk. Értünk jött. Kik vagyunk mi? Mi mindnyájan, az egész emberiség? A kegyelem hozzánk jött, úgy ahogy vagyunk, minden bajainkkal, minden bűneinkkel, minden ridegségünkkel, könyörtelenségünkkel, durvaságunkkal. Mi vagyunk a kegyelem tárgya, a célja. A kegyelem nem elmélet. A kegyelem folyamatosan a rendelkezésünkre áll. Akárhol és akármikor vannak emberek, akik rászorulnak a kegyelemre, amely kiárad. Nem cseppenként, hanem mint egy áradat, amit nem lehet megállítani. Ahogy a folyóvíz először a mély helyeket tölti be, úgy van ez a kegyelemmel is. Aki magasán áll, vagy azt gondolja, hogy magasabban áll, mint a többiek, azt a kegyelem nem éri el. Isten kegyelme csak a mélységbe árad. Aki be van telve, ha a gyülekezet úgy gondolja, „hiszen mindenünk megvan, a prédikáció, a konfirmáció, stb.” akkor a kegyelem nem

munkálkodhat. Ez az isteni bölcsesség és értelem. A bölcslet elrejtí, a kiskorút nyilvánvalóvá teszi: Isten semmivé teszi, ami valami, hogy ne dicsekedjen előtte egy test sem. A kegyelem bőséges kár- adása együtt jár a felismeréssel, hogy semmik vagyunk és sem- mink nincs, és éppen akkor ér el bennünket a kegyelem.

És ebben a kegyelemben részesülhetünk. A kegyelem jön, vagy nem jön. Nem lehet befolyásolni, nem irányítható. Éppen akkor, amikor össze vagyunk törve, és már semmink nincs, és nem helyezük magunkat mások fölé, már semmit nem remélünk, ak- kor jön! A kegyelemnek az Istenben van az eredete. Önmagát di- csőíti meg és szuverén, mint maga az Isten. Nem létezik módszer és katekizmus, ahol megtanulhatnám, hogyan éljek kegyelem alatt, és hogy kapjam meg ezt. Ez – ahogy Pál mondja – az Ő akaratának a titka, tetszése szerint, elhatározása szerint. Isten nagy titka, a bűnösöket érdem nélkül Krisztusban megváltani, szabad kiválasz- tása által, törvény nélkül, vallás nélkül, feltételek nélkül. Ez kegye- lem. Ez a kegyelem az Úr Jézusban lett láthatóvá. A gazdagok üres kézzel távoznak, a kegyes farizeusok a pokolba mennek és a vám- szedők és a bűnösök Isten Országában az asztalhoz ülnek. A mi református hitünk sajátossága teszi, hogy ezt a titkot kihangsú- lyozzuk: Isten kiválaszt ha akar, Isten kitagad, ha akar. Ennek a bibliai igazságnak a kihangsúlyozása által minden lehetőség elvé- tetik tőlünk, hogy saját hitünk és saját cselekedeteink által Istennel kapcsolatba kerüljünk, vagy hogy az ítéletkor mondhatnánk: „Uram, nem tettem meg ezt vagy azt?” Az Ő akaratának a titka, hogy ezt megismertesse velünk. A titok, hogy az Isten elhatározása és akarata az egyik embert megnyitja az evangélium számára, a másikat pedig megkeményíti, semmi esetre sem egy aggasztó üze- net. Ez nem is oda vezet minket, hogy azt mondjuk, hiszen akkor úgyis mindegy minden. Akkor együnk és igyunk, mert holnap meghalunk. Nem! A kegyelem éppen azok számára van, akik már semmivel nem számolnak; éppen akkor leszünk ennek a kegye- lemnek a várományosai, ha a reménységünk csak az Istenbe és az Ő kiválasztásába helyezük. Ez a kegyelem legyen mindnyá- junkkal. Ámen.

Szentháromság vasárnapjára

(Uwe Martin Schmidt igehirdetése)

Kedves Testvéreim!

Nem könnyű a Szentlélekről valamit is mondanunk. Az istenség harmadik személye számunkra a legkevésbé ismert. A Biblia ma segíteni akar nekünk, hogy egy kicsit többet tudjunk meg a Lélekről, amely pünkösdkor személyesen eljött a világba, és most is jelen van. Luther Márton azt mondta: a Biblia maga magyarázza meg magát. Azért szeretnék hét nevet megtekinteni, amit az Újszövetség ad a Szentléleknek. Így jobban megismerjük és megértjük őt.

Az Újszövetségben a Lélek így van megnevezve:

- a Lélek, amely életre kelt (vagyis, a megelevenítő Lélek);
- a fiúság Lelke;
- a megígért Lélek;
- az erő Lelke;
- az igazság Lelke;
- a bölcsesség Lelke;
- a dicsőség Lelke.

Hét név adatik tehát nekünk. Tehát a hét újtestamentumi névben a Szentlélek lénye lesz számunkra nyilvánvalóvá. Lássuk őket szépen sorjában:

1. A Szentlélek, amely életre kelt. (*mivel az élet Lelkének törvénye megszabadított téged Krisztus Jézusban a bűn és a halál törvényéből. – Róm 8,2*)

Krisztusban megszabadít engem ez a Lélek a bűn és a halál törvényétől. Isten az élet Istene, és a halál ellensége. Ahol az isten lelke van, ott van a tiszta élet, és nincs enyészet. Isten lelke volt, aki a vizek fölött lebegett és a semmiből létrehozta a jó teremtést. A teljesség életét, az örök életet. Isten lelke az Ószövetségben lehetnek, fuvallatnak van nevezve. Ahogy a lélegzetvétel mindent

életre kelt, és lélegzés nélkül nincsen élet, így a Szentlélek is életre kelt mindent, és megtartja az életet. Sokkal fontosabb az életnél a teremtésben az örök élet. A bűn által a halál törvénye alatt állunk. Mi örökre meghalunk, miután a földi létben egyszer meghaltunk, ha az élet Lelke nem jön el hozzánk, és nem ajándékoz nekünk hitet, és ezzel együtt az örök életet. Isten lelkének kell eljönni a mi halott életünkbe, és akkor Krisztus lakozik bennünk. Mi új életet kapunk, amely soha nem hal meg. Ez az ajándékba kapott újjászületés csodája, a Lélek műve, amely életre kelt – megelevenít.

2. A Szentlélek, mint a fiúság lelke. *(Mert nem a szolgaság lelkét kaptátok, hogy ismét féljete, hanem a fiúság Lelkét kaptátok, aki által kiáltjuk: Abbá, Atyánk! – Róm 8,15)*

Az Atyával és a Fiúval a Szentlélek egy Isten. Aki vette a Szentlelket, már nem fél Istentől és az ítélettől. Hogyha maga Isten ott van a hívő életében, és a hitét műveli, akkor hogyan félhetne isten saját magától? Az az ismertetőjele annak, hogy a pokol gyermeke – vagy az isten gyermeke vagy-e. Ha isten gyermeke vagy, azaz a fiúság Lelke lakozik benned, akkor szívélyes gyermeki bizalomteljes a kapcsolatod a menyeyi Atyáddal. *Szeretett Atyám* – hangzik aztán bennünk, örömben és bánatban. Gazdagságban és szegénységben, boldogságban és boldogtalanságban.

3. A Szentlélek a megígért Lélek *(Őbenne pedig titeket is – miután hallottátok az igazság igéjét, üdvösségetek evangéliumát, és hívökké lettetek – eljegyzett pecsétjével, a megígért Szentlélekkel, örökségünk zálogával. – Ef 1,13-14)*

Amikor hívökké lettetek, mondja az Ige, eljegyzett pecsétjével, a megígért Szentlélekkel. A Szentlélek Isten pecsétje az emberi életben, és ez megkülönbözteti másoktól. Csak aki vette a szentlelket, az az Isten tulajdona. A Szentlélek itt úgy van megnevezve, mint a megígért Lélek. Az egész Ószövetségen keresztül ígéri Isten a Szentlélek kitöltését a világra. Természetesen a Lélek már azelőtt működött, a hithősök meg voltak érintve, és indíttatást

kaptak. Mégis, pünkösd után valami egészen új jött a világba. Istennek egy része most valóban itt van. Semmi hatalom, vagy erő, hanem Isten személye van jelen a Szentlélekben és az Ő gyermekeiben. Tehát, ami csodálatos a régi ígéletben, annak vagyunk most tanúi, mert a megígért Lélek működik és megpecsétel, miközben hitet ajándékozik az Ő gyermekeinek.

4. A Szentlélek az erő Lelke (*Mert nem a félelemnek lelkét adta nekünk az isten, hanem az erőt, a szeretet és a józanság lelkét – 2Tim 1,7*)

Ha Isten a Szentlélek személyében minden teremtést életben tart, és minden világ – és a menny fölött uralkodik, akkor ez valóban az erőnek a lelke. Ez a mindenhatóság és az uralkodás Lelke, a Lélek, amely nem tűr ellentmondást és nincsen ellenfele, aki Őt megakadályozhatná. Ezt az örökké létező uralkodásnak és erőnek a lelkét adja most Isten az ő gyermekeinek a szívébe. Mi nem vagyunk sajnálatra méltó emberek, hanem választottak, királyi gyermekek, megtelítődve az örökkévaló fejedelemmel és erővel. Csakhogy ez nem olyan erő, amit a világ ismer. A világi erő az alulról jön. Isten ereje a világban az erőtlenség által lesz nyilvánvalóvá. Isten külső szegénység által, ott a kereszten győzte le értünk az ellenséget. A Lélek ereje a szeretetnek és a józanságnak a lelke. Isten ereje abban lesz nyilvánvalóvá, hogy mi úgy szeretünk, mint Ő, ott is, ahol nincs mit szeretni, hogy meghajtjuk magunkat, hogy csendben vagyunk, hogy másokról nem mindig csak a rosszat mondjuk. Ez az erő. Önmagunkat megtagadni, alázatosnak lenni. Másnak a bűnét hordozni, és nem kibeszélni. Ehhez kell az erő, ami bennünk nincsen. A kereszt ereje, amely a világ törvényein áttör. A Szentlélek ennek az erőnek a Lelke. Isten gyermekei vették ezt az emberfölötti erőt, és ez az Ő képére változtat meg minket.

5. A Szentlélek, mint az igazság lelke (*Ha szerettek engem, megtartjátok az én parancsolataimat; én pedig kérni fogom az Atyát, és másik Pártfogót ad nektek, hogy veletek legyen mind-*

örökké: az igazság Lelkét, akit a világ nem kaphat meg, mert nem látja őt, nem is ismeri, ti azonban ismeritek őt, mert nálatok lakik, sőt, bennetek lesz – Jn 14,15-17)

A világ ezt a lelket nem kaphatja meg. Csak a megtértek és a kiválasztottak kapták őt ajándékba – kegyelemből. De a gyermekei ismerik őt. A Lélek a teljes igazsághoz vezet minket, a rólunk szóló igazsághoz, hogy a bűneinkben halottak vagyunk – és az Istenről szóló igazsághoz, hogy Ő kegyelem által szeret minket, és örök életet ajándékozik nekünk a mi Urunk, az Úr Jézus Krisztusban. Így kérdezem tőletek: bennetek van az igazság Lelke, tiétek a főnről való vigasz, felismeritek Őt a szívetekben, vagy még halottak vagytok bűneitekben?

6. *A Szentlélek a bölcsesség lelke (És kérem, hogy a mi Urunk Jézus Krisztus Istene, a dicsőség Atyja adja meg nektek a bölcsesség és a kinyilatkoztatás Lelkét, hogy megismerjétek őt – Ef 1,17)*

Pál imádkozik a gyülekezetért, hogy az Úr adja meg nekik a bölcsesség és a kinyilatkoztatás lelkét. Itt nem emberi bölcseségről van szó. Nem intelligenciáról és ravaszságról. Az igazi bölcsesség itt van, ahol a Szentlélek megnyitja szívünk szemét, hogy Őt, Jézust megismerjük. Az Isten bölcsessége más, mint a világ bölcsessége. Ő minden gyermeknek és minden elmebajosnak, és minden analfabétának nyilvánvalóvá teheti magát a Szentlélek által. Az igazi bölcsesség felismeri, hogy mi az, ami valóban fontos, hogyan menekülhetek meg az örök haláltól, és hogyan nyerhetem el az örök életet. Ez az út csak az Isten bárányának a Golgotán való felismerése által vezet. Ami ott történt, azt egy Nobel-díjas, minden intelligenciája mellett sem foghatja fel. Ezt ki kell nyilatkoztatni. Ez a bölcsesség Lelkének a műve. A Szentlélek eljön és a kiválasztottaknak megnyitja szemét a Golgotára, az egyszeri áldozatra, az Istenre, aki minket Jézusban, a mi Urunkban megváltott. Adja az Úr itt mindenkinek a bölcsesség Lelkét. Ha megismerhetnénk őt, mert aki az Úr Jézust látja, az üdvözü.

-
7. A Szentlélek a dicsőség Lelke (*Boldogok vagytok, ha gyaláznak titeket a Krisztus nevéért, mert a dicsőség Lelke, az isten Lelke megnyugszik rajtatok – 1Pt 4,14*)

A Szentlélek utolsó nevét Péter nevezi meg nekünk. Az isten Lelke a dicsőség Lelke. Mert ő maga Isten, mert Isten lényét hordozza, mert örökkévaló és dicsőséges. Ez a dicsőség Lelke, akivel egykor az Atyával és a Fiúval láthatóan egyesülünk, már most Isten gyermekein nyugszik. A bennünk lakó Szentlélek a dicsőség, a feltámadás és az örök élet kezdete, ami Jézus Krisztusban adatott nekünk. Aki ezt megértette, jobban mondva, akit ez megragadott, az a mostani világot más szemmel látja. Boldogok vagytok, mondja Péter, ha gyaláznak titeket, mert Jézushoz tartoztok, és másképpen éltek, mint a világ. Boldogok vagytok, mert ez a jele annak, hogy a dicsőség Lelke, az Isten Lelke nyugszik rajtatok. A világban való gyalázatunk azt jelenti, hogy dicsőségben vagyunk Istennél. A kereszthalál – örök életet jelent. Szolgálni azt jelenti, hogy uralkodni. Isten az ország, és a hatalom és a dicsőség – és a dicsőség Lelke nálunk van, ha Isten gyermekei vagyunk. Micsoda ennek az időnek a szenvedése a mérhetetlen dicsőséghez képest, amely rajtunk akar megnyilvánulni?

Pünkösdkor eljött Isten lelke a világba. Ez az életnek, a fiúságnak, az ígéretnek, az erőnek, az igazságnak, a bölcsességnek és a dicsőségnek a Lelke. A Hű Isten legyen kegyelmes hozzánk, és ezt a Lelket töltsse ki a szíveinkbe, ezt a mi gyülekezetünket pedig töltsse be saját magával, és így bizonyuljon hatalmasnak. Az Úr könyörüljön meg rajtunk. Ámen

Az igehirdetés elhangzott:

a csicsói és a kolozsnémai gyülekezetben, 2004. májusában.

Erdélyi Géza:**Uwe Martin Schmidt temetése**

Textus: Jn 11, 25-26:

„Én vagyok a feltámadás és az élet, aki hisz énbennem, ha meghal is, él; és aki él, és hisz énbennem, az nem hal meg soha. Hiszed-e ezt?”

Gyászoló család, gyászoló Gyülekezet!

Amióta Uwe Martin Schmidt barátunk, Krisztusban testvérünk és szolgatársunk váratlanul bekövetkezett halálának hírért vetünk, bánat és együttérző fájdalom tölt el sokunkat, úgy, mint a bibliabeli Mártát testvérenek, Lázárnak halála miatt. Miként ő, úgy mi is Jézus szavát hallva a feltámadásról, távoli eseményre gondolunk. Az utolsó feltámadásra, amit hitt az ószövetség népe, hiszünk mi, és hisznek Jézus követői ma is, de valljuk meg, hogy ez a távoli reménység nem képes enyhíteni a frissen sebzett szívnek sajnó fájdalmát.

Most többre van szükségetek nektek gyászoló család – hitvestárs, gyermekek, szülők – és nekünk is, akik fájdalmatokban osztozva veletek együtt bánkódunk.

És ez a több itt van, megadatott, meg van: a több maga a feltámadott Jézus. Ő a biztosíték, feltámadásunk keze! Jézus válasza sokak számára meglepő, a hívőnek nem. Márta megértette, bár őrá is úgy meredt közelről a dermedt halál rettentése, mint rátok, kedves gyászolók, özvegye immár apátlanná lett három gyermeke: Filip, Martin és Mária.

Jézus nektek, nekünk is üzen, ugyanazt válaszolja ma, mint akkor Mártának: „Én vagyok a feltámadás és az élet.” A hívő szívnek, ha merésznek tűnik is a – mostra – kell gondolnia! Márta előtt ott állt Jézusban a győzelmes élet. A hit látásában lelki szemeink

előtt itt áll a koporsó mellett is a halált legyőző Krisztus, őt kell látnunk. Rá kell figyelniünk, egyetértő lélekkel.

Uwe testvérünk rá hallgatott, amikor az Ő követeként közénk jött, a számára ismeretlen helyre és önzetlen szolgálatával hozzá Jézushoz hívogatott, megkezdve missziói munkáját. Méltó tehát, hogy a missziói lelkülettel a szellemében szóljunk koporsója mellett, megértve, hogy ez az alkalom tulajdonképpen az Ő utolsó nagy felszólítása: hívása, Krisztus követésére, bár ajka már néma, de az igaz, hogy „akár élünk, akár halunk, az Úréi vagyunk”. Testvéreim ezt a vigasztaló, de súlyos, nem könnyen érthető ígét nem én választottam, hanem özvegy Regina, mert tudta, hogy férjét az utóbbi időben sokat foglalkoztatta, gyakran beszélt róla gyermekeinek és a fiataloknak: „én vagyok a feltámadás és az élet, ha valaki hisz én bennem, ha meghal is él. Hiszed-e ezt?”

Jézus maga az, aki isteni hatalmát szembe állítja a halál erejével, és mi már tudjuk, hogy legyőzte azt. Ez annyit jelent, hogy akiben Krisztus él „azt már a testi halál sem választhatja el az élettől”, az már részese az örökéletnek. Az Atyának, a Krisztusban velünk kötött szövetségét a halál sem szüntetheti meg. Ez kegyelmi szövetség! Az Úr tartja érvényben.

Erről a kibeszélhetetlen titokról, az igaz vigasz forrásáról tudott ő egyszerű világos szavakban gyermekek és felnőttek, tudósok előtt is érthető módon bizonyosságot tenni.

Márta megértette Jézus választ lelkéből egy gyönyörű hitvallás tört fel, majd szólt testvérenek Máriának: „a Mester itt van és hív téged!” Akit a Mester, a Megváltó hív annak számára mondanivalója van, aki hozzá megy, az Jézusnak személyében a romolhatatlan étellel találkozik!

Jézus beszéde ma is a legnagyobb vigasz mindnyájunk számára. „Az egyház azért van itt a világban, hogy ezt az üzenetet hirdesse” – mondta a minap egyik munka- és szolgatársam. Ezt hirdette elhunyt testvérünk is meggyőző módon a rá jellemző kedves, bájos magyarsággal. Megértette Urának beszédét, nem tétlen-

kedett, sokféle képen, sürgetőleg mondta el: „A Mester itt van, s hív téged”!

Jézus Urunk Lázár halála kapcsán az eljövendő életet hirdette, amely képes befolyásolni és megváltoztatni az ember életét, sorsát. Nekünk is ezt kell tennünk, ezt a megbízatást kaptuk Tőle.

Uwe Martin Schmidt testvérünk erre a szolgálatra tette fel az életét, s rá bízta magát az Úrra. Nulla pontról indulva, bizva hívő egyének és családok áldozatvállalásában. Ha Jézusról szólt, a tekintete örömet sugárzóan ragyogott, s hitből fakadó beszéde, bizonyágtévése mindenkor meggyőző, hiteles volt. Azt tette, amit Ura várt tőle.

Azt vallotta sokakkal együtt, hogy „az Atya műve a teremtés, a Fiúé a megváltás és a halálból való feltámasztás”. És mi Krisztusban valójában a feltámasztás, és az élet részesei vagyunk. Életünkben és halálunkban Krisztus uralma alatt vagyunk. Mindenkori ezt valljuk, de tudatában vagyunk annak, hogy eme hitünk „nem illeszthető be semmilyen gondolat rendszerbe, sem világképbe”, mégis reális és igaz. A folyamatos válságban hánykolódó emberi nem számára ez az egyetlen és végső megoldás: a feltámasztás és az élet.

Végezetül mondjuk el egykori szolgálati helyén – Jókán, itt a templomban, hogy ki volt nekünk, egyházunknak, teológiánknak Uwe Martin Schmidt. Mindenekelőtt Jézus Krisztusnak kétséget kizáró, engedelmes tanítványa, követője, hugenotta ősei hűségével a szívében. Sokféle talentummal megajándékozott, örvendező munkása az Úr szőlőskertjének. Embertársaira odafigyelő, testi-lelki szükségét oldó, missziót végző közösségépítő személy, akinek munkája több országra kiterjedt. Gyermek, ifjak barátja, több ezer személyre kiterjedő közvetlen kapcsolattal, miközben testét vészes betegség támadta. Műtétek, drasztikus utókezelések fájdalmát zúgolódás, megingás nélkül hordozta. Egyházunk, nemzetünk, népünk sorsával csodálatos módon azonosuló, nálunk szeretettel együtt otthonra találó testvér, szolgatárs. Náluk mi is mindenkor otthon érezhettük magunkat. Egyházunknak külföldön is megbecsülést, barátokat szerző, Jóká község jó hírét megalapozó

igazi barátunk, jőtevőnk volt. Magunknak, valamint az egész Kárpát-medencei reformátusságnak és nemcsak reformátusoknak sok-sok ilyen önfeláldozó, Krisztus-szolgára van, s lesz szükségünk. Megvallom nektek, hogy halála napján őszintén megsirattam, s most a feltámadás szent reménységével búcsúzom tőle. Az Úr legyen a ti vigasztalótok gyászoló szerettei, aki azt üzeni, hogy „Én vagyok a feltámadás és az élet, ha valaki hisz én bennem, ha meghal is él. Hiszed-e ezt?”

Istenünk, Neked köszönjük Őt, Tied a dicsőség! Ámen.

*Ft. ThDr. Erdélyi Géza, püspök gyászbeszéde elhangzott
Uwe Martin Schmidt református lelkipásztor temetésén,
2008. április 14-án, a jókai református templomban*

Karasszon István:**A honfoglalás kora**

Az izraeli honfoglalást egyetlen rövid cikkben tárgyalni – nos, ez a feladat körülbelül be is határolja, hogy mit lehet elmondani, és mit nem. A teljesség igényével fellépő kutatástörténeti beszámoló helyett nyilvánvalóan arról kell beszélni, hogy az utóbbi bő félszáz évben, miben változott meg e kor kutatása. Ezt pedig viszonylag röviden is össze lehet foglalni: fél évszázaddal ezelőtt a kutatás, illetve a honfoglalás ábrázolása a tudományos szakirodalomban kétpólusú volt¹. A két pólust eléggé sematikus módon, néhol elég durván fogalmazták meg: Németország és az Amerikai Egyesült Államok, irodalomkritika vagy bibliai régészet, hiperkritika vagy bizonyítékok keresése. Az már viszont több volt, mint csúsztatás, hogy két „iskola” létezéséről beszéltek: W.F. Albright iskolája, illetve A. Alt iskolája állt egymással szemben². Míg azonban Albright ténylegesen egy iskola kiépítését munkálta³,

¹ Nagy sikerű és változatlanul jól használható kutatástörténeti áttekintést ad M. Weippert, *Die Landnahme der israelitischen Stämme in der neueren wissenschaftlichen Diskussion*, Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1967. (angolul is). Az időközben megjelent irodalom kiértékeléséhez lásd a folytatást: Helga és M. Weippert, *Die Vorgeschichte Israels im neuen Licht*, *Theologische Rundschau* 56 (1991), 341-390.p.

² Az Albright-tanítvány, John Bright szívesen állítja be két iskolaként az Izrael történetének megírásában előállt vitákat, lásd *Early Israel in Recent History Writing*, London: SCM, 1956 című, németül is megjelent könyvét. Az igaz, hogy mindkét fél jelentős tankönyvet írt Izrael történetéről; John Bright műve magyarul is megkapható Domján János fordításában (*Izrael története*, Budapest: Református Zsinati Sajtóosztály, 1975; eredeti: 1959). Ugyanakkor M. Noth Kelet-Németországban is megjelent könyve is nagyban befolyásolta a magyar tudósokat: *Geschichte Israels*, Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1950. – R. de Vaux magyarul is megjelent cikke kellőképpen informálhatja a magyar olvasót e kettősségről; ő maga szívesen veszi úgy, hogy a két iskola között kiegyenlítő szerepet játszott: A héber patriarchák és a történelem, *Református Egyház* 35 (1983), 180-183.p.

³ Albright iskolaépítő munkája nem is maradt kritika nélkül. Lásd B. Long, *Planting and Reaping Albright: Politics, Ideology, and Interpreting the Bible*,

addig A. Altnak „csak” tanítványai voltak, akik egyáltalán nem csoportosultak egy központi tekintély köré, sőt kutatási területük is gyakran eltért egymástól. Az viszont tény, hogy Albright iskolája igen erősen épített azokra a régészeti eredményekre, amelyeket az amerikai ásatások napvilágra hoztak – s ma már olcsó dolog lenne azt hangsúlyozni, hogy ez eredmények bizony elég hibásak is voltak⁴. Viszont az is igaz, hogy az ókori nyelvek kutatásában Albright iskolája legalább olyan nagy volt, mint németországi párja; D.N. Freedman vagy F.M. Cross neve bizonyítja ezt. A másik oldalon A. Alt palesztinai tartózkodása és alapos formakritikai munkája valóban befolyása alá vonta Európa jó részét. Nem véletlen, hogy a legelőváltás (transzhumancia) elméletének kidolgozását Alt a palesztin beduinok⁵ életmódjának a tanulmányozása révén érte el.⁶ S bár ez nem igazán „békés honfoglalást” jelentett,

University Park: Pennsylvania State University, 1997. Igen jellemző, hogy például E.A. Speiser és C.H. Gordon vitájában okos tudományszervezéssel próbálta segíteni az iskola további menetét: ő javasolta, hogy Gordon inkább az ugariti nyelv és irodalom felé forduljon, hogy kutatási területe ne találkozzék a Speiserével! Ugyanakkor Alt egyáltalán nem kívánt ilyen erős köteléssel iskolát létrehozni. Egyik legjobb tanítványa például, G. von Rad, levélben vetette neki szemére az 1934-ben megjelent „Die Ursprünge des israelitischen Rechts” című híres tanulmánya kapcsán, hogy a papi törvény zárójelbe tételével nem lehet olyan súlyos következményeket levonni, mint azt Alt tette. Alt levélben fejezte ki helyeslését (*sic!*), s hangsúlyozta, hogy mennyire csak átmenetinek tekinti eredményeit.

⁴ Ezzel együtt nem kívánom tagadni, hogy ma is vannak konzervatív nézetek, amelyek szívesen orientálódnak Albright és iskolája munkáján. A jelen sorok írója azonban ezekkel a nézetekkel nem kíván foglalkozni. Lásd: J. Bimson, *Redating the Exodus and Conquest*, Sheffield: University of Sheffield Press, 1981; J.D. Currid, *Ancient Egypt and the Old Testament*, Grand Rapids: Baker Publishing House, 1997; J.K. Hoffmeier, *Israel in Egypt: The Evidence for the Authenticity of the Exodus Tradition*, New York: Oxford University Press, 1996.

⁵ Az a későbbi kritikában biztosan jogos elem, hogy egyfajta idealizálással is együtt járt Alt kutatása. Lásd példaként S. Nyström könyvét: *Beduinentum und Jahwismus. Eine soziologisch-religionsgeschichtliche Untersuchung zum Alten Testament*, Lund: C.W.K. Gleerup, 1946.

⁶ A. Alt, Die Landnahme der israelitischen Stämme in Palästina (1925), in: *Kleine Schriften zur Geschichte des Volkes Israel*, I, München: Beck, 1953, 89-125.p.; valamint Erwägungen über die Landnahme der Israeliten in Palästina

mégis radikálisan eltért attól a szemlélettől, amellyel amerikai kollegái a késő bronzkori kánaáni városállam-rendszer összeomlását jelentő pusztulások nyomait az izraeli honfoglalók katonai eredményének tudták be.⁷ – A bipolaritás, természetesen, nem egészséges jelenség⁸; már pedig a bipolaritást egészen nyilvánvalóan meg is fogalmazták ezidőtájt: external evidences-nek nevezték az archeológiai eredményeket, internal evidences-nek a bibliai szövegek vizsgálatát. M. Noth minden higgadtságát és szakértelmét igényelte, hogy az International Organization for the Study of the Old Testament kongresszusán, korrekt módon egységben tartsa a kettőszakadással fenyegető tudományt; a másik oldalról, persze, el kellett szenvednie, hogy az ő munkáját „nihilistic attitude”-ként lekezelje az ellenfél.⁹

(1939), uo., 126-275.p. Az újabb irodalomban az sem ritka, hogy valaki gonoszul tréfálkozik mindazzal, amit a nomád életmódról feltételeztek nyolcvan éve. E.A. Knauf Karl May regényeihez hasonlítja e régi képzeteket (a szarkasztikus főhang félreismerhetetlen): *Die Umwelt des Alten Testaments*, Stuttgart: Katholisches Bibelwerk, 1994, 60.p. Knauf egyrészt a le nem telepedettek függetlenségét kérdőjelezi meg (még a későbbi nomádok is függtek a városok megrendeléseitől), illetve az egyiptomi szövegek *saszu*-nomádjairól leírtak alapján a „nichtsesshafter Ackerbau” fogalmát hangsúlyozza – úgy véli, az 1Móz 18 tükrözheti ezt az életformát. Knauf nem az egyetlen, aki a *saszu*-nomádok és az izraeliták ősei között kapcsolatot lát: D.B. Redford, aki mind az egyiptológiában, mind a bibliatudományban járatos, szintén összekapcsolja a kettőt. Óvatosságára jellemző, hogy leginkább a társadalmi berendezkedésre utal, s nem annyira a kettő azonosságát hangsúlyozza. Lásd: *Egypt, Canaan, and Israel in Ancient Times*, Princeton: Princeton University Press, 1992, 263-280.p.

⁷ Jegyezzük meg: Alt nézetének óriási és hosszú ideig ható befolyása volt Németországban – de egyebütt is. Példaként idézzük L. Rost tanulmányát, aki a legelőváltás gyakorlatának Izrael kultuszi életére való hatását feltételezte 1943-ban: *Weidewechsel und altisraelitischer Festkalender*, újranyomva: *Das kleine Credo und andere Studien zum Alten Testament*, Heidelberg: Quelle & Meyer, 1965, 101-112.p.

⁸ Annál is inkább, mivel az „alapító atyák” jó kapcsolatban álltak egymással. Albright nagy tisztelője volt Altnak, miként ez ki is derül az amerikai olvasók számára írt visszaemlékezéséből. Lásd W.F. Albright, Albrecht Alt, *Journal of Biblical Literature* 75 (1956), 169-173.p.

⁹ M. Noth, *Der Beitrag der Archäologie zur Geschichte Israels, Vetus Testamentum Supplementum* 7, Leiden: Brill, 1960, 262-282.p.

Mai szemmel nézve, nyilvánvalóan, mindkét megközelítés jócskán idejétmúlt. Nem csak azért, mert újabb adatok kerültek napvilágra, nem csak azért, mert a tudomány fejlődik, hanem azért is, mert mindkét fél kissé túlértékelt azokat az eredményeket, amelyeket vitán felül állóan magáénak mondhatott. Ismételten hangsúlyozzuk, hogy a bibliai archeológia eredményei ma már igen kevés százalékban állnak meg: nemigen tudnánk olyan várost mondani, ami a késő bronzkorban pusztulását Izrael hódításának tudhatta be¹⁰ (még csak feltételezett módon sem). Ugyanakkor ennél sokkal nagyobb baj, hogy az Albright-iskola által feltételezett városok messze nem tennék ki azt, amit Izraelnek nevezhetünk¹¹. Néhány részeredmény általánosítása történt meg tehát. – Sajnos, ugyanez elmondható a másik oldalon is: bármilyen alaposan vizsgáljuk meg a bibliai szövegeket, ha mégoly jelentős eredményekre juthatnánk is Közép-Palesztina területén, akkor is ez csak egy szűk

¹⁰ Talán az egyetlen kivétel az Albright által kiásott Tell Beit Mirsim, ahol tény-leg beszélhetünk pusztításról a késő bronzkor vége felé. A baj ezzel csupán az, hogy Albright valószínűleg helytelenül azonosította ezt a helységet Debírral (Kirjat Széferrel). A többi helyen azonban egyáltalán nem beszélhetünk arról, hogy a bibliai elbeszélések párhuzamát sikerült volna az ásatások során föllelni. Híres Jerikó esete, ahol Garstang ásatását Kathleen Kenyonnak kellett később korrigálni, mert a „bibliai archeológia” szeretett volna valamit megtalálni, ami nem is létezett. Aj város esetében nyilvánvaló volt Marquart-Krause ásatásai révén, hogy a város romhalmaz volt már a késő bronzkorban (e tényt próbálta Albright azzal magyarázni, hogy bizonyos összekeveri az elbeszélés Aj elfoglalását Bétel elfoglalásával). Taanek a késő bronzkorban csupán faluként működik, nem városként; Sikem nem pusztult el a késő bronzkor végén, Megiddó ugyan elpusztult a XII. században, de az újjáépítés is a kánaániak munkája volt. Tirca (Tell el-Far‘e, Észak) és Gézer lakossága folyamatos a vaskorig. Talán az egyetlen igazán jó példa Hácór pusztulása lehet: a város tényleg elpusztult Y. Yadin szerint kb. Kr.e. 1225-ben, de izraeliek nem telepedtek meg itt. Némelyek úgy kívánják magyarázni az eseményeket, hogy a bibliai elbeszélés (Józs 11) megőrizte egy pusztulás emlékét, de nem izraeliek a pusztítók. Beér-Sebában (ha az identifikálás helyes, ami egyébként igen kérdéses) nincs késő bronzkori kánaáni réteg; Silóban csak a vaskorban van pusztításnak nyoma. – A „hadjárat” képe egyszerűen nem tartható fenn archeológiai bizonyítékok révén!

¹¹ Albright maga is szépen demonstrálja az itt leírt szemléletet híressé vált könyvében: *The Archaeology of Palestine*, Harmondsworth: Penguin, 1949.

területe az egész Izraelnek; Júda honfoglalása, Észak-Palesztina elfoglalása, de akár az egész transzjordán terület homályba vész. Szabad-e általánosítanunk néhány rész kérdés bizonytalan eredménye kapcsán? Nyilván nem!

Ezzel együtt azt kell mondjuk, hogy 50-60 évvel ezelőtt a kutatás helyzete viszonylag átlátható, ha nem is egyértelmű volt. A nagy különbség ehhez a helyzethez képest az, hogy a mai kutatás sokkal komplexebb (összetettebb, sőt talán bonyolultabb), sokkal több összetevős problémát lát maga előtt, mint az elődök.¹² Ez az igazság már pedig akkor is megáll, ha ehhez az eredményhez sok olyan tanulmány vezetett, amit ma már nem mondanánk éppen sikerültnek, sőt saját korában is tudtuk, hogy megvannak a maga gyengéi. Ennek egyik klasszikus példája N. K. Gottwald monumentális tanulmánya 1979-ből, amit minden európai olvasó kétkedéssel vett annak idején is kezébe¹³. Először is Gottwald osztotta mindazt a gyengeséget, amit elődeiről az imént elmondtunk: egy igen szűk területre korlátozódott az az igazság, amit ő állított, jelesül Sikem területére. Ráadásul Sikem területe a maga bibliai tradícióival is igen bonyolult eset, s ha valaki Sikem kiásására gondol vissza (első sorban E. Sellin félresikerült kísérletére), akkor ismét úgy érezheti, hogy a bizonytalanságok spekulációra adhatnak lehetőséget, végül pedig maga a város kissé elferdült axialitásával mindmáig magyarázatra szorul¹⁴. Legnagyobb gyanakvást az váltott ki, hogy Gottwald marxista kategóriákat alkalmaz kutatásában („ázsiai termelési mód”), de azt is sajátosan, amikor azt mondja,

¹² A szakirodalom kedvenc kifejezése: „indiscriminate pluralism”.

¹³ N.K. Gottwald, *The Tribes of Yahweh. A Sociology of the Religion of Liberated Israel 1250-1050 B.C.E.*, Maryknoll: Orbis, 1979. – A modellről részletesebben is beszámoltam cikkemben: Modellek jelentősége az izraeli honfoglalás kutatásában, in: *Az Ószövetség fényei*, Budapest: Mundus, 2002, 272-293.p.

¹⁴ Mint Jerikó esetében, úgy Sikem esetében is szükség volt az újraértékelésre. G.E. Wright 1965-ben már megírta könyvét Sikemről, de az exegetikai egybevetés mégis inkább K. Jaroš könyvével született meg: *Sichem. Eine archäologische und religionsgeschichte, mit besonderer Berücksichtigung von Jos 24*, Göttingen/Freiburg: Vandenhoeck & Ruprecht/Universitätsverlag, 1976.

hogy a honfoglalás Sikem környékén egy „parasztforradalom” volt: a város ellen föllázadt a vidék. S mégis: Gottwald, a maga eléggé esetlen formájában¹⁵ is óriási lendülettel vitte előbbre a kutatást, hiszen rámutatott arra, hogy a honfoglalást nem képzelhetjük el valami egyedi eseményként (sem hadjáratként, sem legelőváltásként), hanem az egész társadalmi berendezkedést vizsgálunk kell ahhoz, hogy kellőképpen megvilágítsuk történetét.

Ez a puszta tény persze az előző kutatás gyengéire képes volt rávilágítani¹⁶. Csak hogy egy példával illusztráljam: Egy

¹⁵ Visszatekintve bizonyos igaza van W.G. Devernek, amikor így ír erről a már kutatástörténetinek nevezhető nézetről: „Gottwald’s book, highly controversial at the time and still provocative, was much admired in the 1980s for its refreshing boldness. But it did not find much sympathy, even among liberal biblical scholars in America and Europe.” Idézet: *Who Were the Israelites and Where Did They Come From?*, Grand Rapids/Cambridge: W.B. Eerdmans, 2003, 54.p. – Dever joggal jelzi azt is, hogy bár N.K. Gottwald teóriája nagyban hasonlít G. Mendenhall korábbi munkáira (*The Tenth Generation*, Baltimore: Johns Hopkins Univ. Press, 1973), de a két tudós tagadta ezt. Ez nyilvánvaló: egészen más háttérrel mondták ugyanazt ezek a tudósok. Míg Gottwald inkább szociológiai megközelítést akarta érvényre juttatni Izrael történetének megírásában (s igen erősen marxista befolyás alatt állt), addig Mendenhall inkább az események elvi-teoretikus hátterét (amerikai szóhasználattal: ideológiáját) akarta kutatni.

¹⁶ Az alábbi sorok – természetesen – első sorban a történetkutatást tartják szem előtt. Nem hallgathatjuk el mindazáltal, hogy óriási változáson ment át a bibliai (szíriai-palesztin) archeológia is a nyolcvanas évek első felében. Ha valaki ennek dokumentálását keresi, úgy legcélszerűbb W.G. Dever cikkével kezdeni a munkát: *Syro-Palestine and Biblical Archaeology*, in: D.A. Knight/G.M. Tucker (eds.), *The Hebrew Bible and its Modern Interpreters*, Philadelphia: Fortress Press, 1985, 31-79.p. Dever esetében az elnevezésnek az a tétje, hogy immár ne csupán a Biblia illusztrációjaként kutassuk Palesztina régiségtanát, hanem fogadjuk el, hogy a bibliamagyarázat csupán kis része lehet a kutatásnak. – Az nem véletlen, hogy oly rövid időn belül teljesen újraírták a híres *EAEH* lexikonját: az eredeti M. Avi-Yonah és E. Stern kiadásában 1976-78 között jelent meg *Encyclopedia of Archaeological Excavations in the Holy Land* címmel az Oxford Press és a Massada Press gondozásában; a *The New Encyclopedia of Archaeological Excavations in the Holy Land* New Yorkban a Simon & Schuster kiadónál 1993-ban jelent meg. Természetesen a régi enciklopédia is megőrzi értékét, hiszen ott még jobbára maguk a kiásók, vagy azok tanítványai írtak! Az átértékelésnek viszont meg kellett történnie!

olyan jelentős város, mint Megiddó, a Kr.e. II. évezred során csaknem minden évszázadban elpusztult, majd újjáépült¹⁷; azon kivételes városok közé tartozik, amelyek a késő bronzkor és a korai vaszkor mezsgyéjén is folyamatosan lakottak voltak. *Quo iure* emeljük ki tehát az izraeliek honfoglalásának feltételezett idejében végbe ment pusztulásokat akkor, amikor a bronzkorban végig a társadalom velejárói voltak ezek a pusztítások? Gottwaldnak igaza van: nem az a nagy kérdés, hogy miért pusztult el egy város, hanem inkább az, hogy miért nem épült újjá, vagy ha újjáépült (mint mondjuk Hácór), akkor miért kisebb mértékben, mint azelőtt? Ennek pedig nyilván a társadalmi vitalitás az oka. A vitalitás, vivőerő kérdése már pedig egyértelműen az élelmiszer kérdése volt abban a korban – kb. úgy, mint ma az energia mennyisége, ill. ára. Az viszont, hogy egyik vagy másik ország, egyik vagy másik térség hogyan oldja meg az energiaválság okozta problémákat, elég sokrétű lehet, s a késő bronzkor Kánaánjában eléggé sokrétű is volt. Mindenesetre az általános energiaválságnak megvolt az oka e térségben. A klímakutatók úgy tartják, hogy Kr.e. 3000-től szárazabb

A régiségtani tankönyvek is jól jelzik ezt a változást. V. Fritz egyáltalán nem tartozott a konzervatív tudósok körébe, sőt az újítások jó részének maga is munkálója volt. Tankönyve: *Einführung in die biblische Archäologie*, Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1985 szélsőségektől mentes, kiegyensúlyozott ítéleteket tartalmazott, s ezért igen elismert volt. Ugyanez a sorozat azonban 2002-ben átdolgoztatta ezt a bevezetést, s csupán egy pillantást kell vetni W. Zwickel hasonló című és terjedelmű könyvére, hogy az óriási szemléleti változást észrevegyük: a reáliák bemutatása sokkal hangsúlyosabb benne, mint a bibliai interpretáció. A Mazar könyve (*Archaeology of the Land of the Bible 10,000-586 B.C.E.*, New York: Doubleday, 1990) annyiban érdekes, hogy a szerző tényleg a legmodernebb eredményekkel dolgozik, jóllehet szemléletében kissé óvatosnak tűnik.

Kifejezetten szerencsésnek tűnik éppen ezért áttekinteni a bibliai archeológia történetét – annak pozitív és negatív hatásaival együtt. Lásd P.R.S. Moorey, *A Century of Biblical Archaeology*, Louisville: Westminster/John Knox Press, 1991.

¹⁷ V. Fritz, *Die Entstehung Israels im 12. und 11. Jahrhundert v.Chr.*, Stuttgart: Kohlhammer, 1996, 67: „So wurde Megiddo in dem Zeitraum von 1950 bis 1130 v. Chr. nicht weniger als achtmal vollständig zerstört und wiederaufgebaut.”

és nedvesebb periódusok váltogatják egymást Szíria-Palesztina területén, s Kr.e. 1600 és 1300 között jelentős szárazság volt, ami a mezőgazdaság destabilizációját vonta maga után T.L. Thompson szerint.¹⁸ Erről a korról általánosságban jó képet festenek az amárnai levelek; éppen ez amárnai levelek (a fáraó és a kánaáni városállamok levelezése) mutatja azt is, hogy mennyire nem egysegű a palesztinai kép ekkor, s hogy mennyire csak madártávlatból láthatjuk mi is az eseményeket és fejleményeket. Egy dolog bizonyos: számunkra az lenne a leglogikusabb, ha ilyen helyzetben a városállamok összefognának, s a megmaradt erők koncentrálásával próbálnának úrrá lenni a nehézségeken. Az bizonyos, hogy nem így történt, hanem éppen ellenkezőleg: egymással konkurálva próbáltak vagy nagyobb térséget ellenőrzésük alá vonni (nyilván acélból, hogy forrásaikat kiegészítsék), vagy pedig önmagukat kivonni Egyiptom ellenőrzése alól (ez esetben pedig az adó megspórolásával tudták volna bevételeiket növelni). Visszatekintve egészen nyilvánvaló, hogy évszázadok távlatában ez a politika halálra volt ítélve; viszont azt sem lehet tagadni, hogy átmeneti sikerek ezt többször elkendőzték. Ezért van az, hogy a Kr.e. II. évezred utolsó harmada inkább egy lassú halódáshoz, az anarchiá-

¹⁸ T.L. Thompson, *Early History of the Israelite People, From the Written and Archaeological Sources*, Leiden: Brill, 1994, 205kk. Vö. kifejezéseit: „This dislocation and abandonment is most marked in the central hills. This destabilization and marginal collapse is commonly associated with the end of Middle Bronze IIC.”

A klímaváltozások vizsgálata természetesen olyan feladat, ami jócskán meghaladja egy teológus kompetenciáját; az eredmények ennek megfelelően nem is teológiai körökből származnak – Thompson idézi is az ide vágó szakirodalmat. Hívjuk fel a figyelmet arra, hogy M. Liverani új könyve könyve Izrael történetéről (*Israel's History and the History of Israel*, London: Equinox, 2006) szintén tárgyalja a klímaváltozások következményeit. A második fejezet második pontja fogja (előzetes információink szerint) részletezni az összetevőket (Climatic Factors and Migrations). A klímaváltozás következtében beálló éhínség indította el a népvándorlásokat, s a kettő együtt okozta a késő bronzkori társadalmak pusztulását (lásd Liverani: „The whole political system of the Late Bronze Age in the Eastern Mediterranean collapsed under the assaults of invaders.”) Liverani hangsúlyozza, hogy ezeknek a folyamatoknak a következménye a nomád életmód terjedése lett.

ban való alámerüléshez hasonlít. Úgy tűnik, Egyiptom maga is föl-adta, hogy Palesztina egész területét ellenőrizze, s a filiszteusokkal szövetséget kötve letelepítette őket a partvidéken, hogy az új szövetséges legalább a katonai utat, a *via marist* ellenőrizze¹⁹, s csak szűrőpróbaként, előőrsök segítségével emlékeztetett egy külső fenncéltség jelenlétére²⁰.

A fentiekből teljesen logikusan következik az egyik legme-részebb hipotézis megjelenése 1991-ben: N.P. Lemche levonja abból a következtetést, hogy a honfoglalást közvetlenül megelőző esetek a bronzkori városok társadalmi krízise volt, s merészen azt állítja, hogy „Izrael” tulajdonképpen nem is egy új etnikum, hanem egy új társadalmi forma megjelenését jelöli.²¹ Végül is az izraeliek önmaguk is kánaániak! A kutatás ugyan ezt a hipotézist sem fo-gadta el, de azokat az érveket, amik alapján Lemche merész kije-lentését tette, változatlanul megfontolandóak. Az nyilvánvaló, hogy az izraeli nép önmagában már eleve keverék nép (bárha ész-revennék ezt a rasszisták is!); egyes elemei egészen nyilvánvalóan Palesztinában keletkeztek, hiszen mi másra utalhatna egy olyan név, mint Benjámin („Dél fia”), vagy Efraim: nyilván a törzs geo-gráfiai helyzetét van hivatva kifejezni. De Izsakhár neve is olyan, ami inkább a törzs fiainak társadalmi helyzetét fejezi ki – Paleszti-nában. Hogy a hajóknál időző Dán törzse vajon egyáltalán ázsiai-e,

¹⁹ A filiszteusokról – és a tengeri népekről általában – viszonylag keveset tu-dunk, s az állítások csupán a „scientific guess” kategóriájába tartoznak. A valószínűség mindenesetre a fenti nézet mellett szól. Vö. A. Strobel, *Der spätbronzezeitliche Seevölkersturm*, Berlin-New York: W. de Gruyter, 1976; E. Noort, *Die Seevölker in Palästina*, Kampen: Kok, 1994.

²⁰ A bibliai történetírás jól példázza ezt a geopolitikai helyzetet több helyütt is, lásd 1Sám 14.

²¹ N.P. Lemche, *The Canaanites and Their Land*, Sheffield: Academic Press, 1991. – Lemche korábbi művei is provokálólag hatottak a bibliatudományra, lásd: *Early Israel. Anthropological and Historical Studies on the Israelite Society Before the Monarchy*, Leiden: Brill, 1985; valamint: *Ancient Israel. A New History of Israelite Society*, Sheffield: Academic Press, 1988. Nézeteit összefoglalja (de még ez is nagyon provokatívnak tűnt) a *Biblische Enzyklopädie* sorozatban: *Die Vorgeschichte Israels. Von den Anfängen bis zum Ausgang des 13. Jahrhunderts v. Chr.*, Stuttgart: Kohlhammer, 1996.

vagy esetleg a tengeri népekkel érkezett Európából, s először csak a partvidéken telepedett meg, hogy aztán tovább nyomuljon a szárazföld belseje felé, azt nyitott kérdésként kell kezelnünk²². Ugyanakkor pedig a hámita elemet sem tudjuk megkérdőjelezni az egyiptomi szabadítás élményével Palesztinába érkezettek részéről. Lemche bizonytalán jól látja, hogy sokkalta nagyobb kérdés a honfoglalásnál az, hogy milyen összetartó erő kövacsolta (s persze az is kérdés, hogy mikor) ezeket az elemeket néppé – úgy tűnik, M. Noth ezerszer cáfolt amfikciónia-hipotézise ilyen vagy olyan formában még mindig megőrizte aktualitását²³. Hiszen egy szövetségkötés a különböző elemek között olyan kérdésre ad választ, ami egyébként szükségszerűen nyitott maradna (még akkor is, ha a központi szentély kérdése megválaszolhatatlan, az egységes katonai operációk pedig jóformán soha nem fogták át egész Izraelt a premonarchikus korban).

Ha az utóbbi másfél évtized kutatását nézzük a honfoglalás vonatkozásában, úgy azt kell mondjuk, hogy a heves viták ideje elmúlt; a kérdést ma másként kell megfogalmazni, mint a korábbi évtizedekben. Annyi bizonyosnak látszik, hogy Palesztina területén a késő bronzkori krízis a XII. századra érte el a mélypontot: ekkorra a tudósok mintegy 50.000-re teszik Palesztina lakosainak

²² Az érveket lásd K.M. Niemann, *Die Daniten. Studien zur Geschichte eines altisraelitischen Stammes*, Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1985 c. könyvében. A döntés még várat magára.

²³ M. Noth, *Das System der zwölf Stämme Israels*, Stuttgart: Kohlhammer, 1930. R. Smend pontosítja a teóriát: *Jahwekrieg und Stämmebund*, Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1963. Hasonló F. Stolz is: *Jahwes und Israels Kriege*, Zürich: TVZ, 1972. Kutatástörténeti összefoglaló: O. Bächli, *Amphiktyonie im Alten Testament*, Basel: Fr. Reinhard, 1977. – A hipotézis gyenge pontja egészen nyilvánvalóan a központi kultusz helye kérdése (ami sarkalatos kérdés volt a görög törzsszövetségek esetében), valamint az izraeli törzsek száma, tíz tizenkettő. Ezzel együtt az amfikciónia hipotézise *analógiaként* használhatónak bizonyult hosszú évekig (A. Alt is kifejezte egyetértését tanítványával, jóllehet ezt írásban nem olvashatjuk). Ha manapság ritkábban beszélnek róla – jóllehet régen szinte hitvallási kérdést csináltak abból, hogy létezett-e amfikciónia Izraelben, avagy sem –, annak az az oka, hogy az izraeli társadalom belső konzisztenciáját másként is biztosítva látják a tudósok.

számát, ami a következő évszázadokban mintegy 50%-kal növekedett, s a IX. századra elérte a 150.000-et.²⁴ Nyilván az a ténylegesen tudományos kérdés, hogy minek volt köszönhető ez a látványosnak nem nevezhető, mégis jelentős fordulat.²⁵ A korai vaskorban újként jelentkező kis települések mindenképpen egy új társadalmi modell megszületését sugallják. Az újítások között tartják számon az e helyütt megtalált gabonasílókat, a széles peremgallérral rendelkező korsót (collared rim jar), a lapos fülű főzőedény (elongated flat-rim jar), a négy helyiséggel rendelkező ház (four-room-house), valamint a Finkelstein által jelzett sajátos településalakzat és a teraszos földművelés arra utal, hogy a vidék jelentősége megnőtt²⁶. Ugyanakkor azonban nyomai látszanak annak is, hogy az új társadalmi berendezkedés nem volt teljesen híján a központi szervezésnek sem. Ezt az új szerveződés szokás „three tier”-nek nevezni a szakirodalomban: a korábbi kétpólusú városál-

²⁴ Az adatok W.G. Devertől származnak: *Histories and Non-Histories of Ancient Israel. The Question of the United Monarchy*, in: J. Day, *In Search of Pre-Exilic Israel*, London/New York: T. & T Clark, 2004, 77.p.

²⁵ A kutatásban ez a fordulat azért kerülhetett napvilágra, mert megváltozott az archeológiai kutatás maga is: sokkal inkább a falu kutatása lett érdekes, s az alábbiakban felsorolt materiális emlékek is a faluhoz kötődnek. Az egyes faluk kiásása mellett (Izbet Cartah – Finkelstein; Tell Maszosz – Fritz/Aharoni) a felszínkutatásnak és a lakosok száma megbecslésének is jelentős szerep jutott. Minderről jól informál minket I. Finkelstein, *The Archaeology of the Israelite Settlement*, Jerusalem: Israel Exploration Society, 1988. Az olvasó mindenesetre jól teszi, ha Finkelstein sajátos nézetével tisztába kerül, még mielőtt a könyvet magát olvasná: ő ui. úgy tartja, hogy eredetileg letelepedett nép(ek) nomáddá váltak a késő bronzkori krízis folyamán, s az új falvak ezeknek a nép(ek)nek az újra letelepedését jelzik. Finkelstein eme nézete nem elfogadott, jóllehet a magyarul is megjelent könyve is ezt propagálja: *The Bible Unearthed. Archaeology's New Vision of Ancient Israel and the Origin of Its Sacred Texts*, New York: The Free Press, 2001 (N.A. Silbermannal együtt).

²⁶ A nyolcvanas években éppen ezért jelentősen megnőtt az mezőgazdaság kutatása iránti érdeklődés, illetve az ezzel járó társadalmi változások fölbecslése. Az eredményekről üdítő stílusban jó összefoglalót ad R.B. Coote, *Early Israel. A New Horizon*, Minneapolis: Augsburg Fortress Press, 1990. Eddigre már senki nem követte jóformán N.K. Gottwald forradalomelméletét, de azt Coote is vallja – miként a többség is –, hogy Izrael Palesztinában keletkezett, s alapvetően földműveléssel foglalkozott.

lam-szisztéma csak egy város és a vidéki „hinterland” kettősségére épült. Az új társadalomban bizonyos városok (cities) megőrizték központi szerepüket (Megiddó, Gézer, Hácór), de új helyeken is feltűnnek adminisztratív funkciókat betöltő épületek a XII. századtól: Jokneám, Azéká, Tell el-Fúl (Gibeá), Dothán, stb. – e helyeket nevezik „town”-nak a szakirodalomban. Nyilván ezek révén válik késszé az ország arra, hogy majd egy központi állam megszervezése lehetőségessé váljon. Maguk a faluk pedig a harmadik elemként bizonytalannal maguk is kívánták a központi szervezés rendjét és főként az általa garantált békét. Hogy ez utóbbi is szerepet játszott arra ékes bizonyosság Bét-Semes, Gézer és Arád városainak erődítmény jellege, amit a városkapuk kellő nyomatékkal bizonyítanak – sajátos ellenérvként arra a negligálásra, amit főként I. Finkelstein Júda államiségával kapcsolatban többször is mutatott. Ugyan kétségtelen nem sok bizonyítékunk van Júdában a megszülető új társadalomra (főként Efraim és Manassé területén találtak számos korai vaskorból származó falut), de vajon miért kell védeni egy állam területét, ha nincs is állam? Az *argumentum e silentio* Finkelstein retorikájában többször is előfordul: úgy tűnik, az általa javasolt „low chronology” is a megcáfolt hipotézisek közé fog tartozni. A mükénéi birkrom kerámia jelenlétének hiánya nem vezethet ahhoz, hogy 150-200 évvel későbbre datáljuk Izrael történetét²⁷. Úgy tűnik, datálás vonatkozásában Albright és iskolája jó munkát végzett, s legalábbis nagy vonalakban nem kell változtatnunk rajta.

A fentiekből nyilván kiderült, hogy az a téma és kor, amit hagyományosan „izraeli honfoglalásnak” nevezünk a tankönyvek-

²⁷ Ez év tavaszán az Evangélikus Hittudományi Egyetemen Budapesten a holland tudós, Ed Noort előadásában mehökkentően azonos érvekkel utasította vissza Finkelstein kronológiáját, mint amit W.G. Dever cikkében olvasható (J. Day, i.m., 71kk). Dever arra is utal, hogy a kilencvenes évektől már kész volt a cáfo-lat – számomra hozzáférhetetlen írásokra utal: Amihai Mazar, Amnon Ben-Tor és Slomo Bunimovitz írásaira. Szerencsésebb e kutatók szerint is a kerámiák által meghatározott datálást követni.

ben²⁸, egy meglehetősen összetett társadalmi, gazdasági és politikai analízis eredményének nevezhető a mai kutatás fényében, s koránt sem foglalható össze bizonyos tények összegzése által. Két kérdés mindazáltal nyitott marad: az egyik az, hogy hogyan köthető össze ez a komplex kutatás magával Izrael megjelenésével²⁹. Ne gondoljuk, hogy ez a kérdés egyszerűen provokálni akarja a régi, klasszikus bibliai archeológiai szemléletet, amellyel (első sorban amerikai konzervatív tudósok) az új felfedezéseket mindenképpen összhangba akarták hozni a bibliai elbeszéléssel. Talán Hácór példája mutatja, hogy mennyire tárgyyszerű kérdéstről van szó: ha tényleg igaz a Józs 11 (s már pedig miért ne lehetne igaz?), akkor mivel magyarázzuk, hogy a Hácórt ért pusztítás a késő bronzkorban nem vezetett új település létrehozásához? Az archeológiai kép inkább egy átvonuló pusztítás, s nem honfoglalás képe. Egyáltalán hogyan lehet arról bizonyosságot szerezni, hogy a késő bronzkori pusztulások mind Izrael (vagy éppenséggel nem Izrael) számlájára

²⁸ Való s igaz, hogy az újabb könyvek csak átfogó címként használnak ilyen témát, s aztán elég jelentős különbségeket felmutató alcímekre bontják a tárgyalandó anyagot. T.L. Thompson, i.m., 221-300.p., először Efraim és Manassé hegyvidékét tárgyalja, majd Galileát és a Karmel-hegy vidékét, harmadszor a völgyeket, majd a partvidéket, ötödjére tér ki a Sefélára és Negev északi részére, Benjámin és Júda együtt képez nála egy fejezetet, végül Transzjordániát ecseteli. W.G. Dever idézett könyvében 208-217.p. úgy tartja, hogy Felső-Galileát, Alsó-Galileát, a Jezréel-völgyet, a júdai hegyvidéket és Beérseba völgyét kell külön-külön kezelnünk, míg maga Jeruzsálem kivételként szerepelhet. – Természetesen az ilyen új beosztásban ismételtlen csak az archeológiai eredmények és a bibliai hagyomány összehangolásáról van szó!

²⁹ Nem kívánjuk tagadni, hogy a kettő összekapcsolható. Így tesz A.J. Frendo is egy újabb munkájában: *Back to Basics: A Holistic Approach to the Problem of the Emergence of Ancient Israel*, in: J. Day (ed.), i.m., 41-64.p., aki nézetét röviden így foglalja össze: „Thus, it seems that early Israel was mainly made up of various groups of hill country villagers originally indigenous to Canaan. However, the evidence also indicates that a small group of Hebrews joined these villagers after having been freed from slavery in Egypt and after having picked up Yahwism in the desert areas to the south-east of Canaan.” (61.p.) – Persze, ez az összegzés önmagában is mutatja, hogy mennyire sok kérdés nyitott még: csak olyan „apró” kérdések, mint a Kánaánban őslakos izraelitákhoz csatlakozó „héberrek” identifikálása, vagy a JHWH-hit eredetének kérdése.

írandók? A válasz nyilván az, hogy sehogyan. – Az etnikai kérdés fölvetése a már említett keveredés miatt, valamint a háromezer év távlata miatt elég nehéznek tűnik, s a történésznek tudomásul kell vennie, hogy bizonyosságot e ponton még kevésbé fog elérni, mint más kérdésekben³⁰. Viszont igen érdekes arra figyelni, hogy a kommunikáció az egyes helyiségek és régiók között nem szűnt meg: az etnikai egységet nyilván e kommunikáció feltérképezésével is lehet posztulálni. E tekintetben ugyan még most indul a kutatás, de jó lehetőségei vannak, hogy N.P. Lemche hibáit korigálja. A másik kérdés pedig egy „evergreen” probléma: a bibliai elbeszélések és a nem bibliatudomány jellegű eredmények összhangja, vagy adott esetben ellentmondása. Itt el kell ismerjünk, hogy egyre több olyan eredmény születik, ami nem a klasszikus bibliatudomány illetékességébe tartozik. Az olló a történeti kutatások és a bibliai exegézis között – legalábbis egyelőre – tágul. Egészen világos ma már, hogy a Józs és Bír elbeszélései csak nagyon kis mértékben használhatók fel Izrael története e területének a megírásához; összességükben a kép kialakításához maximum illusztrációként jöhetnek számításba³¹. Ugyanakkor azonban az sem tagadható, hogy egyes kérdésekben az izraeli hagyományozás megőrizhetett egy-egy olyan tradíciót, emléket, ami abból a történeti összefüggésből fakad, amit a fentiekben leírtunk. Ilyen tekintetben a bibliai elbeszéléseket mégsem lehet teljesen leírni történeti forrásként. Különösen olyan elbeszélések, mint a Bírak könyvének

³⁰ Természetesen genetikai vizsgálat lenne szükséges ahhoz, hogy az etnikai kérdésekről természettudományos bizonyossággal tudjunk beszélni – amire nem sok esélyünk van. W.G. Dever említett könyvében (*Who Were the Early Israelites...*) egy külön fejezetet kell beiktatni az etnicitás kérdéséről: Proto-Israelites? (194-200.p.). Leginkább az az érve meggyőző, hogy a folyamatos népességnövekedés csak úgy képzelhető el, ha állandó lakosságot föltételezünk.

³¹ Számomra több mint meghökkentő, ha oly későn merült fel az igény, hogy a bibliai honfoglalás-történeteket más korabeli hasonló műfajú írásokkal összehasonlítsuk. Ha valaki K.L. Younger, Jr., *Ancient Conquest Accounts. A Study in Ancient Near Eastern and Biblical History Writing*, Sheffield: JSOT Press, 1990 c. könyvét kezébe veszi, akkor úgy érzi, hogy legalábbis részben megtörtént a hiány pótlása – s egyszersmind láthatja azt is, hogy jóval többet vártunk el eddig a bibliai szövegektől, mint az reális lett volna.

Sikem környéki krízisének leírása (8-9. fejezet) jól példázhatja éppen egy jelentős város és vidéke kommunikációját – ide értve a kommunikáció akadozó voltát is –, valamint Transzjordánia és Ciszjordánia kommunikációját is. Az alaphelyzet azonban egészen biztosan az, hogy ezeket az elbeszéléseket kell elhelyeznünk Palesztina átfogó történetében, s nem ennek alapján tudjuk megírni a térség történetét.

Fritz Beke Éva:

A Galata levél fordítási problémái

A teológusok feladata volt, és ma is az, hogy kortársaik számára érthetővé tegyék a Szentírást. Az Ószövetségnek az alexandriai görög fordítása, a Septuaginta (LXX) volt az első a szentírásfordítások sorában. Ezután az Ószövetség arám nyelvű fordítása, a Targum következett, majd a Kr.u.-i századokban a szír, az etióp és kopt, valamint a latin fordítások is kezdtek elterjedni, melyeket fokozatosan kibővítettek az újszövetségi iratokkal. A bibliafordítások első nagy korszakát Hieronymus latin fordítása, a Vulgata zárja le, Kr.u.390-406 között. Ez a Biblia nagyon népszerű lett a középkorban. A tridenti zsinat (1545-63) záróokmánya szerint ez az egyetlen hiteles Biblia-fordítás³². A nagy népvándorlások korában már a szláv és germán fordítások is megjelentek. A következő időszak a humanizmus és a reformáció korára esik. Ebben az időszakban különös említést érdemel az 1380-as évek elején John Wiclyiff angol bibliafordítása, amelyet csak 1731-ben nyomtatták ki és a Luther Márton által készített német fordítás, mely 1534-ben Wittenbergben jelent meg. Ez utóbbival szinte egy időben látott napvilágot egy másik német nyelvű bibliafordítás Svájcban, mely a Zürichi Biblia néven vált ismertté. A 16. század második felében egymás után jelentek meg Európa egyes országaiban a saját, nemzeti nyelvű Szentírások, melyek között kiemelkedő szerepet töltött be Károli Gáspár magyar nyelvű Bibliája 1590-ből, mely a Szentírás összes könyvét tartalmazta, és Vizsolyi Biblia néven vonult be a köztudatba. A protestáns bibliafordítások megjelenése szinte provokálta a római katolikus teológusokat, hogy létrejöjjön a Vulgata magyar nyelvű fordítása, melynek elkészítésével Káldi Györgyöt bízták meg.

A Károli-féle fordítás a megjelenésétől kezdve mintegy 300-350 évig állta az idő próbáját, ám 16. századi bibliai nyelvezet

³² Vö. TÓTH, K. *Bibliafordítás – Bibliamagyarítás*, Budapest, Kálvin Kiadó, 1994, 13.p. A továbbiakban: TÓTH K.

kezdett elévülni, és egy újabb Bibliafordításra egyre erősebb lett az igény. A 20. század végén megjelent: „Emlékkönyv a Vizsolyi Biblia megjelenésének a 400. évfordulójára” c. kötetben a szerzők a Károli Biblia nyelvtani problémáival foglalkoztak. Mivel egy élő nyelv állandó változásokon megy keresztül, a forrásmű szókincsét ennek tükrében kell megvizsgálni. Jelen esetben háromféle szempontra hívták fel a figyelmet.

1/ a ma használatos magyar szavak a 16. században még nem léteztek, és helyettük az akkor használatos kifejezéseket alkalmazták, vagy körülírtak bizonyos fogalmat, ami mesterkéltn hangzást eredményezett. Pl. lelkes test – lelki test, eleven szén – parázs, zengő szerszám, vagy vigasságtevő szerszám – hangszer;

2/ az egyes szavak elavultak, és mára már más kifejezésekkel pótoljuk őket. Pl. cirkál – bírál, eszterág – gólya, halháj – pikely;

3/ sok olyan szó van a magyar nyelvben, melyet a 16. században is éppen úgy használtak, mint ma, csak hogy számunkra a jelentése más, mint akkoriban volt. Pl. elkerülé – bejárta; félelmetes – az olyan emberre vonatkozott, aki félt; doktor – tanító,³³

A Káldi-fordításon háromszor végeztek revíziót a 19. században: 1834-35-ben, 1851-ben és 1862-65-ben.

1973-ban jelent meg egy új, több szerző által készített katolikus bibliafordítás, és 1975-ben a Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsa, az Ó- és Újszövetségi Bibliafordító Szakbizottság révén új prttestáns fordítást adott ki.

A teljes Szentírást feldolgozó fordításokon kívül jelentek meg olyan kiadványok is, melyek csak az Újszövetséget érintették. Ilyen lett a Békés-Dallos-féle – a szerzőpárost egy cisztercita és egy oratorianus szerzetes alkotta – Újszövetség, mely Rómában és Magyarországon is egyaránt nagyon népszerűvé vált, bár szakmai szemmel nézve eléggé pontatlan fordítás. Az 1978-ban megjelent Csia Lajos fordítása, aki a görög szöveg lehető legponosabb fordítására törekedett.

³³ Vö. TÓTH, K. 19-21.p.

Ha egy fordítás helyességét vizsgáljuk, figyelembe kell vennünk, hogy az alábbiakban közölt fordítási lehetőségek közül melyikhez tartozik:

- Tudományos fordítás: pl. „nappal és éjjel” – ragaszkodik az eredeti szöveghez, míg a befogadó nyelv engedi.
- Irodalmi fordítás – az előző példán bemutatva: a magyar nyelv a fenti kifejezés-formulát „éjjel-nappal” változatban szokta alkalmazni. Az eredeti szöveget is ebben a változatban közli, mert a nyelvi eszközök szépségének bemutatására törekszik.
- Liturgiai fordítás – szépségre és szöveghűsége törekszik. Főként dogmatikai szempontból kell rendben lennie. Pl. az Ézs 7,17-ből az „almá” kifejezést „szűz”-nek, nem pedig „fiatal asszony”-nak fordítja. Az eredeti „Jézus testvérei” (Mt 28,10) - τότε λέγει αὐταῖς ὁ Ἰησοῦς, μη φοβείσθε. ὑπάγετε ἀπαγγείλατε τοῖς ἀδελφοῖς μου ἵνα ἀπελθῶσιν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, κάκει με ὁψονταί. - a protestáns új fordításokban „atyámfiai”-ként, a katolikus változatban³⁴ „testvérek”-ként szerepelnek.
- Mai köznyelvre történő fordítás – a németben az Die Gute Nachricht az Újszövetség mai köznyelvre fordított változata. Ez a fordítás az érthetőségre törekszik, azzal a céllal, hogy a mai nyelvet beszélő ember megértse a Szentírás üzenetét.
- Szó szerinti, vagy iskolai fordítás – interlineáris fordításnak is nevezik, mert az alapszövegbe, a sorok közé kerül minden szó, módosítószó alapjelentése.
- Tudományos igényű fordítás – a szövegkritikai exegézis „terméke”, különösen a kommentárookra jellemző ez a fordítási mód.
- Közeledés a köznyelvhez; parafrázis – az új fordítások készültek ilyen alapon a mai kor olvasójának szánva, mert a

³⁴ Biblia, Ószövetségi és Újszövetségi Szentírás, Budapest, Szent István Társulat, 2005.

régies szöveget nem mindenki érti. (Luther szép költői, lírai nyelvezetét is elavultnak találták és ezért 1926-ban H. Menge egy új fordítással állt elő...).

- Bőbeszédű, értelmező fordítások – a fordító úgy találja, hogy az új fordítás ellenére is nehezen érthető az olvasó számára, akkor az egyes részeket magyarázattal látja el.
- Modoros fordítás – gyakran teljesen profán kifejezéseket alkalmaz a fordító, és a legtöbb esetben az ő jó ízlésén múlik, hogy a modern kifejezésekből milyen mértékben válogat. Mivel a Biblia szókincsére a komoly, „templomi hangulat” a jellemző, ezért nem mindig találjuk helyénvalónak a túl modern kifejezéseket.
- Szó- és formahű fordítás – a bibliafordítás a 20. század utolsó évtizedeire önálló tudományággá fejlődött. Két irányzatot különböztetünk meg: átadó módszer – az eredeti nyelvnek (héber, görög) sajátosságait tartja szem előtt, és a nyelv formai sajátosságainak az érzékeltetésére törekszik. A másik az: átvevő módszer – a fordítás nyelvén akarja a lehető legjobban érzékeltetni a Biblia tartalmát és az üzenetét átadni, de sokszor nagymértékben eltér az eredeti szövegtől.
- Tartalmilag hű fordítás – szinte ellentéte az előzőnek. Tartalmilag dinamikusnak mondható, és az eredeti szöveg lehető legjobb visszaadására törekszik. Az egyes szókapcsolatok és szófordulatok közül szabadon válogathat a fordító, de mindig figyelembe kell vennie az eredeti szöveg üzenetét, tartalmát és komolyságát.

Írásomban szeretném felhívni a figyelmet „Pál apostolnak a Galatabeliekhez írt levelé”-nek fordítási problémáira. Magyar nyelvünk szókincsé eléggé gazdag ahhoz, hogy megtaláljuk a megfelelő szavakat, kifejezéseket, melyek segítségével hűen vissza tudjuk adni az eredeti görög szöveg értelmét. Ehhez nem szükséges az 1948-as Károli-féle fordítás szövegéhez görcsösen ragaszkodnunk, melyet esetleg többen ódivatúnak, lejártnak tartanak, és a

fent említett nyelvtani ill. értelmezési nehézségekbe ütközhetünk. Az ún. újfordítást pedig annyira modernnek találom, hogy nem adja vissza mindig az eredeti görög szöveg értelmét. Éppen ezért, mikor a Pál apostolnak a Galatabeliekhez írt levelének görög nyelvű változatát lefordítottam, az újfordítással összehasonlítva megállapítottam, hogy több helyen – főként a második, és a harmadik fejezetben – az újfordítás módosításra szorulna. Érdekesség kedvéért megvizsgáltam az 1948-as magyar fordítást, amely több helyen pontosabban adja vissza az eredeti görög szöveget, majd ehhez a Die Bibel, valamint a Pismo Sväté szövegváltozatait is hozzattem viszonyítási alapként. E két utóbbi bibliafordítás sokkal hűebben tükrözi az eredeti szöveget.

Írásomban az 1975. évi újfordítású Biblia javított kiadásával szeretnék foglalkozni, amely a Vizsolyi Biblia megjelenésének 400. évfordulójára jelent meg Budapesten, a Magyarországi Református Egyház Kálvin János Kiadója gondozásában 2000-ben. Továbbiakban az egyszerűség kedvéért „újfordítás”-ként hivatkozom erre a Bibliafordításra.

Munkámhoz az alábbi jegyzékben feltüntetett görög nyelvű „Novum Testamentum Graece” 26. kiadásnak az 1983-ban megjelenő 7. revideált változata adja a kiindulópontot, melynek az általam fordított változatát hasonlítom össze a jegyzékben tovább feltüntetett Szentírásokkal.

A görög nyelvű:

Nestle-Aland: Novum Testamentum Graece, 7. revidierter Druck, Stuttgart:Deutse Bibelgesellschaft, 1983.

A magyar nyelvű:

Szent Biblia, azaz Istennek Ó és Új Testamentomában foglaltatott egész Szent Írás Magyar nyelvre fordította Károli Gáspár, az eredeti szöveggel egybevetett és átdolgozott kiadás, Budapest: Brit és Külföldi Biblia-Társulat, 1948.

Újszövetség, Zsoltárok, Példabeszédek, Budapest, Magyarországi Gedeon Társaság, 1998. A Nemzetközi Gedeon Társaság, The Gideons International, Nashville USA, 1998. A továbbiakban, az egyszerűség kedvéért Újszövetség - Gedeon Társaság kiadványaként hivatkozom erre az Újszövetségre, melynek szöve-

gét a Károli fordítás szövegével Ravasz László vetette egybe és dolgozta át.

A német nyelvű:

Die Bibel oder die ganze Heilige Schrift des Alten und Neuen Testaments nach der deutschen Übersetzung D. Martin Luther, Textfassung 1912, Groß Oesingen: Duckhaus Harms, 1999.

A szlovák nyelvű:

Biblia Písmo Sväté Starej a Novej zmluvy, Liptovský Mikuláš: Tranoscius, Banská Bystrica: Slovenská biblická spoločnosť, 1999. Reedícia: 2007.

A következőkben az említett fordítási lehetőségeket is figyelembe véve szeretném bemutatni az egyes változatokat, hogy az olvasótábortól függően, milyen lehetőségek állnak rendelkezésünkre. Arra szeretném felhívni a figyelmet, hogy aki az Újszövetséggel most kezd ismerkedni, annak számára hasznos lenne az eredeti görög szöveget, és a rendelkezésére álló többféle fordítási változatot is megvizsgálni.

A fent ismertetett Szentírások fordításait összehasonlítva a legtöbb eltérés az Újszövetség - Gedeon Társaság kiadványban észlelhető.

Az ökumenikus, kétnyelvű Bibliafordítások állnak legközelebb az eredeti görög szöveghez, és az általam lefordított változathoz. Ezeket külön táblázatban hasonlítom össze a Nestle-Aland: Novum Testamentum görög szövegével.

Az eredeti görög szöveg mellett közlöm a saját fordításomat, amelynél az ökumenikus Német-Magyar-, ill. a Szlovák-Magyar Újszövetséget vettem viszonyítási alapul, közlöm az újfordítás, vagy az Újszövetség - Gedeon Társaság által közölt változatokban mutatkozó nagy eltéréseket és közlöm, szerző általi fordításként, magyarázatokkal együtt Bándy György: A Galatákhöz írt levél magyarázata (Komárom, Selye János Egyetem, 2010.) c. művéből a vonatkozó magyar fordítást.

A legjellegzetesebb fordítási problémákat és azok megoldási lehetőségeit az alábbi hét táblázatban mutatom be.

Gal 2,2 eredeti görög	ἀνέβην δὲ κατὰ αποκάλυψιν, καὶ ἀνεθέμην αὐτοῖς τὸ εὐαγγέλιον ὃ κηρύσσω ἐν τοῖς ἔθνεσιν, κατ' ἰδίαν δὲ τοῖς δοκοῦσιν, μὴ πως εἰς κενὸν τρέχω ἢ ἔδραμον.
Gal 2,2 saját fordítás	Fölmentem pedig a kijelentés következtében, és elmagyaráztam nekik az evangéliumot amit hirdetek a pogányoknak és külön a tekintélyeseknek, hogy valamiképpen hiába ne fussak, vagy futottam hiába.
Gal 2,2 újfordítás, ökumenikus fordítás	Kinyilatkoztatástól mentem fel és eléjük tártam az evangéliumot, amelyet a pogányok között hirdetek, mégpedig külön a tekintélyesek elé, nehogy hiába fáradjak, és hogy eddigi fáradozásom se legyen hiábavaló.
Gal 2,2 Bándy fordítás	Kinyilatkoztatástól indítva mentem fel, és eléjük tártam az evangéliumot, amelyet hirdetek a pogányok között, mégpedig külön a tekintélyesek elé, nehogy valami módon hiába ne fáradjak, és hogy eddigi fáradozásom se legyen hiábavaló.

Ezzel a verssel kapcsolatban lényeges eltérés csak a mondat befejező részében mutatkozik. Bár ebben az esetben nem is nevezhetnénk az egymástól eltérő kifejezéseket a fordítási hibáknak, hanem a szó szerinti fordításban a futás átvitt értelemben³⁵ szerepel. Meg kell vizsgálni az egyes mellékmondatok közti összefüggéseket is. Erről Bándy így ír: „A vezetőkkal való megbeszélés tárgyát így összegzi az apostol: μὴ πως εἰς κενὸν τρέχω ἢ ἔδραμον. Nem célhatározó mellékmondatról van szó (hogy ne fussak hiába...), mert ezt a kijelentő módban lévő ἔδραμον nem teszi lehetővé. Nem is aggodalmat fejez ki ez a mellékmondat (talán csak nem futottam hiába),

³⁵ Ἐδραμον – τρέχω: act. 2. aor. alakja, átvitt értelemben a Gal 2,2-ben, írja Dr. VARGA, Zs. J.: Újszövetségi görög-magyar szótár, Budapest, Kálvin János Kiadó, 1996, 947.p.

hanem közvetett, negatívan megfogalmazott kérdést tesz fel (nem futottam-e), amelyre választ vár. Az εἰς κενόν a héber ríq megfelelője. A τρέχω ige értelme nem csak futni, de átvitt értelemben munkálkodni, fáradozni és cselekedni. Pál számára világos volt, hogy nem hiábavaló a munkássága, hogy a futása nem volt üresjárat.”³⁶ Tehát, ha a fentieket figyelembe vesszük, akkor a jobb érthetőség kedvéért nem muszáj ragaszkodnunk a szó szerinti fordításhoz.

Gal 2,7 eredeti görög	ἀλλὰ τούναντίον ἰδόντες ὅτι πεπίστευμαι τὸ εὐαγγέλιον τῆς ἀκροβυστίας καθὼς Πέτρος τῆς περιτομῆς,
2,8	ὁ γὰρ ἐνεργήσας Πέτρῳ εἰς ἀποστολὴν τῆς περιτομῆς ἐνήργησεν καὶ ἐμοὶ εἰς τὰ ἔθνη,
Gal 2,7 saját fordítás	Sőt ellenkezőleg, amikor látták, hogy rám bízattott (rám van bízva) a körülmetéletlenség evangéliuma, ahogy Péterre a körülmetélésé,
2,8	aki ugyanis erőt adott Péternek a körülmetéltek apostolságára, erőt adott nekem is a pogányok között,
Gal 2,7 Gedeon Társaság	Sőt ellenkezőleg látták, hogy a pogányok között én vagyok megbízva az evangélium hirdetésével éppúgy, mint Péter a zsidók között
2,8	Mert aki munkálkodott Péterben a zsidók között való apostolságra, bennem is munkálkodott a pogányok között valóra,
Gal 2,7 Bándy fordítás	Hanem látták, hogy rám van bízva az evangélium hirdetése a körülmetéletleneknek mint ahogyan Péterre a körülmetélteknek.
2,8	Mert aki erőt adott Péternek a körülmetéltek közötti apostolságra, nekem is erőt adott a pogányok közötti szolgálatra.

³⁶ BÁNDY, Gy. A Galatákhöz írt levél magyarázata, Komárom, Selye János Egyetem, 2010. 92.p.

A 7. verssel kapcsolatban nem lenne szerencsés döntés, ha csak a szó szerinti fordításhoz ragaszkodnánk, erre világít rá Bándy, mikor Stammot: „Ha szó szerint fordítanánk a birtokos eseteket a körülmélttség evangéliumának és a körülméletlenség evangéliumának, akkor az a félreértés jöhetne létre, hogy két evangélium van: egy a zsidó és egy a pogányok részére.”³⁷

Ezzel kapcsolatban az a véleményem, hogy a célcsoporttól függően alkalmazhatjuk ugyan a szó szerinti fordítást, de a közérthetőség kedvéért – az irodalmi szempontból szebb – „pogányok” / „zsidók”, vagy a Bándy által alkalmazott szakszerűbb „körülméletlenek” / „körülmélttek” kifejezések a helytállóbbak.

A 8. versben az ἐνεργήσας – az ἐνέργειω igének aoristos alak-ja: tevékenykedik, hat. Érezteti hatását, erőt fejt ki, munkálkodik.³⁸

„Aki erőt adott Péternek a körülméletlenek közti apostolságra”- ezáltal Péternek volt elég ereje ahhoz, hogy körülméletlenek között apostolként munkálkodjék.

„Aki munkálkodott Péterben, a zsidók között való apostolságra” – ezt a mondatot így lehetne értelmezni: Aki Péterben fejtette ki az erejét, hogy ezáltal Péter készségesen tevékenykedjék a pogányok között, mint apostol.

³⁷ STAMM, Raymond T.: The Epistle to the Galatians. The Interpreter's Bible, Volume 10. Nashville: Abandon Press, 1953. (továbbiakban STAMM), a 474.p.-t idézi BÁNDY, Gy. 35.p.

³⁸ VARGA, Zs. 319.p.

Gal 2,19 eredeti görög	Εγώ γάρ διά νόμου νόμω απέθανον, ἵνα θεώ ζήσω. <u>Χριστώ συνεσταύρωμαι.</u>
2,20	ζώ δέ οὐκέτι ἐγώ, ζή δέ ἐν ἐμοί Χριστός· ὁ δέ νῦν ζώ ἐν σαρκί, ἐν πίστει ζώ τῆ (υἱοῦ τοῦ θεοῦ) τοῦ ἀγαπήσαντός με καί παραδόντος ἑαυτὸν ὑπὲρ ἐμοῦ.
Gal 2,19 saját fordítás	Én ugyanis a törvény által meghaltam a törvénynek, hogy Istennek éljek. <u>Krisztussal együtt megfeszítettem.</u>
2,20	Élek pedig nem én, hanem él bennem Krisztus. Amit pedig most testben élek, Isten Fiában való hitben élem, aki szeretett engem, és önmagát adta értem.
Gal 2,19 Gedeon és összes prot. ökum. ford.	Én ugyanis meghaltam a törvény által a törvénynek, hogy Istennek éljek.
2,20	<u>Krisztussal együtt keresztre vagyok feszítve:</u> többé tehát nem én élek, hanem Krisztus él bennem; azt az életet pedig, amit most testben élek, az Isten Fiában való hitben élem, aki szeretett engem és önmagát adta értem.
Gal 2,19 Bándy fordítás	Mert én a törvény által meghaltam a törvénynek, hogy Istennek éljek. <u>Krisztussal együtt keresztre vagyok feszítve.</u>
2,20	Többé tehát nem én élek, hanem Krisztus él bennem a Krisztus . Azt az életet, amit most testben élek, az Isten Fiában való hitben élek, aki szeretett engem és önmagát adta értem.

Ha megvizsgáljuk ezt a két verset, akkor a problémát nem is fordítás okozza, hanem a verseknek az elosztása. Az eredeti görög szövegben a „Χριστώ συνεσταύρωμαι” – „Krisztussal együtt keresztre vagyok feszítve” a 19. vers zárómondata. A rendelkezésre álló összes protestáns magyar fordítás ezt a két verset úgy

adja az olvasó elé, hogy a „Krisztussal együtt keresztre vagyok feszítve” mondattal kezdi a 20. verset. Az újfordítás, valamint a kétnyelvű- (német-magyar, szlovák-magyar) és a Gedeon Társulat által kiadott Újszövetségek kettőspontot téve utána, folytatják a gondolatmenetet: „többé tehát nem én élek...”. A Károli-féle fordításban is ezt a felosztást találjuk, de azzal a különbséggel, hogy két külön mondatot – nem összetettet, mint a fentebb felsoroltak – használ.

A katolikus szlovák nyelvű fordítás³⁹ is az újabb magyar nyelvű fordítások mintáját követi, de azzal a különbséggel, hogy az összetett mondat tagmondatait nem kettősponttal választja el egymástól. „20. S Kristom som ukrižovaný a nežijem už ja, ale žije vo mne Kristus. (...)” Ez a mondat így hangzik magyarul: „Krisztussal keresztre vagyok feszítve, és már nem én élek, hanem Krisztus él bennem.” (saját fordítás). Az általam megvizsgált többi fordítás az eredeti formát használja. De a Luther-féle német fordítás, a 19. verset az „...ich bin mit Christo gekreuzigt.” - mondattal zárja, és a 20. verset új mondattal kezdi: „Ich lebe aber; doch nun nicht ich, sondern Christus lebt in mir.” Tehát a gondolatmenetet két külön mondatra osztja fel. Az evangélikus szlovák nyelvű fordítás a versek felosztását illetőleg, követi az eredeti görög szöveget, és a megvizsgált mondatokat oly formában tárja az olvasó elé, hogy a 19. verset az üzenet egyik felével zárja be, és a 20. versben pedig kis betűvel kezdve folytatja az apostol gondolatmenetét. „19. ...spolu s Kristom som ukrižovaný 20. a nežijem už ja ale žije vo mne Kristus...” A 2005-ben kiadott katolikus Bibliafordítás⁴⁰ is az eredeti szöveget követi.

Ez a felosztás magyar nyelven, saját fordításomban így nézne ki: „19. ...Krisztussal együtt keresztre vagyok feszítve 20. és már nem én élek, hanem Krisztus él bennem.”

³⁹ NOVÝ ZÁKON A ŽALMY, Rím, Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda, 1968. 467.p.

⁴⁰ BIBLIA, ÓSZÖVETSÉGI ÉS ÚJSZÖVETSÉGI SZENTÍRÁS, Budapest, Szent István Társulat, 2005. 1688.p.

Gal 3,5 eredeti görög	Ὁ οὖν ἐπιχορηγῶν ὑμῖν τὸ πνεῦμα καὶ ἐνεργῶν δυνάμεις ἐν ὑμῖν, ἐξ ἔργων νόμου ἢ ἐξ ἀκοῆς πίστεως;
Gal 3,5 saját fordítás	Tehát aki megadja nektek a Lelket, és működtet nagy dolgokat <u>bennetek</u> a törvény cselekedeteiből, vagy a hit hallásából.
Gal 3,5 újfordítás, ökum. ford.	Tehát az, aki a Lelket adja nektek, és hatalmas erővel munkálkodik <u>közöttetek</u> , vajon a törvény cselekedetei, vagy a hit igéjének hallása által teszi-e ezt?
Gal 3,5 Bándy fordítás	Aki tehát a Lelket ajándékozta nektek és hatalmas dolgokat cselekszik <u>bennetek</u> , a törvény cselekedeteiből, vagy a hit hirdetéséből cselekszi-e ezeket?

Itt az adományozó szempontjából van feltéve a kérdés: Milyen módon kaptátok a Lélek ajándékait? Ez a kérdés megerősít, hogy a Lélek még erőteljesen működött – ἐνεργῶν δυνάμεις – Galáciában és a Lélek ajándékai kifejtették tevékenységüket a bennetek - ἐν ὑμῖν, az egyes hívekben külön-külön. Ha viszont a „közöttetek” kifejezést alkalmazza a fordító, akkor a szöveg azt jelzi, hogy a Lélek csak akkor működik, ha együtt, egy közösségben vannak a hívek.

Gal 3,6 eredeti görög	Καθὼς Ἀβραάμ ἐπίστευσεν τῷ θεῷ καὶ ἐλοίστη αὐτῷ δικαιοσύνην
Gal 3,6 saját fordítás	Ahogy Ábrahám hitt Istennek, és beszámíttatott neki igazságul.
Gal 3,6 újfordítás	<u>Így van megírva</u> Ábrahám hitt Istennek, és isten őt azért igaznak fogadta el.
Gal 3,6 Bándy fordítás	Miképpen Ábrahám hitt Istennek, és beszámíttatott neki igazságul

Α καθὼς – miképpen, ahogyan – azt fejezi ki, hogy Ábrahámval olyasmi történt, amit a galaták hitbeli tapasztalatával párhuzamba lehet állítani. Isten a hitet nézi és értékeli.

Az újfordítás ezt a verset az „így van megírva” formulával vezeti be. Lehet, hogy a jobb érthetőség kedvéért, és így adja az olvasó tudtára, hogy ószövetségi idézet következik.

Gal 3,12 eredeti görög	Ὁ δὲ νόμος οὐκ ἐστὶν ἐκ πίστεως, ἀλλ'ὁ ποιήσας αὐτὰ ζήσεται ἐν αὐτοῖς.
Gal 3,12 saját fordítás	A törvény pedig nem hitből van, hanem aki teszi azokat, élni fog általuk.
Gal 3,12 Gedeon Társaság	A törvény szerint pedig nem hitből igazulunk meg, hanem – amint megíratott – aki cselekszi azokat, él azok által.
Gal 3,12 Bándy fordítás	A törvény pedig nem hitből van, hanem aki cselekszi, az fog élni általa.

Ennél a szakasznál az általam megvizsgált fordítások csaknem mindegyike a szó szerinti fordítást közli, s a mondat végén, Pál apostol által alkalmazott ószövetségi idézet (3Móz.18,5), idézőjelben szerepel.

A fenti táblázatban a fordítások között mutatkozik némi eltérés.

A Bándy-féle fordítás és a saját fordításom között az az eltérés mutatkozik, hogy ő ebben az esetben egy általánosított-, és minden esetre magyarosabb formát alkalmazott, míg én szó szerinti fordítást alkalmaztam.

Az itt közzétett fordításoktól a Gedeon Társaság általi változat tér el a legnagyobb mértékben. A tömör mondatot az érthetőség kedvéért igyekszik magyarossá formálni, és mivel ószövetségi idézetet vezet be, azért van ott az „amint megíratott” formula.

Egyébként az evangélikus szlovák nyelvű Szentírás is igyekszik érthetővé tenni a mondatot: „No zákonom nie je z viery, ale (hovori): Kto ich (totiž prikázania) plní, bude v nich živý.” Saját fordításban: „A törvény nem hitből van, hanem (mondják): Aki teljesíti azokat (azaz a parancsolatokat) élni fog általuk.”

Gal 3,20 eredeti görög	ὁ δὲ μεσίτης ἐνός οὐκ ἐστίν, ὁ δὲ θεός εἰς ἐστίν.
Gal 3,20 saját fordítás	Közbenjáró pedig nem egy van, Isten pedig egy van.
Gal 3,20 Gedeon Társaság és újfordítás	A közbenjáróra nincs szükség, ahol nincs két fél. Isten pedig egyetlen Egy.
Gal 3,20 Bándy fordítás	A közbenjáró pedig nem egyé, Isten azonban egy.

Ez a vers önmagában nehezen érthető. Az előző verseket figyelembe véve, a közbenjáró Mózesre vonatkozik, aki nem közvetítő két fél között, hanem csak átadja a rábízott üzenetet. Ennek fényében már jobban érthető a Gedeon Társaság által közölt fordítás, holott az eredeti szövegtől ez a változat áll a legmesszebb.

Bándy erről így ír a 19-20. vers magyarázatakor: „Az angyalokon kívül a közbenjárónak is (μεσίτης) nagy szerepe volt a Törvény átadásánál. Pál nem nevezi meg a közvetítőt, de nyilvánvaló, hogy Mózesre gondol. Mózes ugyanis a szó szoros értelmében nem közvetítő két tárgyalófél, vagy ellenfél között, hanem csak továbbadja azt, amit kapott. ... Abban egyetértés van a magyarázók között, hogy azt akarja kihangsúlyozni, hogy a közbenjáró kisebb, mint Mózes. Pál az érvelésénél kihasználja, azt a tényt, hogy a szerződések kötésénél a közbenjáró mindkét felet képviseli, kettős szerepe van. Ezáltal kisebb, mint Isten, aki egy. Isten egyedüli volta az izraeli vallás alaptétele. Ebben az esetben a ὁ δὲ θεός εἰς ἐστίν nem hitvallási formula, „hanem a logikai következtetés része.”⁴¹ Pál azért hangsúlyozza, hogy a Törvény nem közvetlenül Istentől van, hanem közvetve lett kinyilatkoztatva, hogy az ígéretekkel szemben alacsonyabb értékűnek mutassa be, amelyek közvetlenül Istentől vannak.”⁴²

⁴¹ OEPKE, A.: Der Brief des Paulus an die Galater, Berlin, EVA, 1973. 118.p-t idézi BÁNDY, Gy. a 92.p, 52.p

⁴² BÁNDY, Gy. 52.p.

Ezzel az írással a céloom nem a fordítások kritikája volt, hanem rámutatni a fordítási lehetőségek alkalmazására, és az olvasóban felkelteni az érdeklődést az eredeti görög szöveg olvasására. Az itt bemutatott példák arra mutattak, hogy a legjobb fordítás is csak egy aspektust tár föl. Nyelvünk, a többi, ma használatos nyelvvel együtt nagyon gyorsan változik. Szavak, kifejezések tűnnek fel, és amilyen gyorsan felbukkantak, olyan gyorsan válnak elvültté még akkor is, ha most nem a divatszavakra, szólásokra gondolunk. A nyelvek ezen változásai miatt különösen a külföldi teológusok, bibliatudósok és -kiadók azon a véleményen vannak, hogy minden nemzedék számára kellene egy fordítást készíteni. Ez a lehetőség a mai magyar egyházak körülményeire való tekintettel nagyon is luxusnak tűnik. Az 1990-es kiadásban is vannak javításra szoruló részek, és az ezek jobbításához szükséges adatgyűjtés állandó folyamatban van.⁴³ Magyarországon is, hasonlóképpen, mint Németországban és Hollandiában – ahol az egyes egyházak nyitottabbak egymás felé – nagyon jó lenne egy közös bibliafordítás, amelynek kiadását a katolikus és a protestáns egyházak képviselői közös munkával hoznának létre. „És hogy nálunk sem elképzelhetetlen, arra szebb példát nem is lehetne említeni, mint az Úri Imádság és az Apostoli Hitvallás ökumenikus magyar szövegének az elkészítése. Ha van olyan teológiai vállalkozás, melyet nem befolyásolhatnak dogmatikus előítéletek, úgy az eredeti nyelvű, és alapszövegű Biblia szakszerű és szövegű fordítása az. ... Az a reménységünk, hogy az új korszak új embere által is Isten Lelke teremti meg az igazi igényt arra, hogy korszerű és minél egységesebb nyelven olvassák az Írást azok, akikhez szól az evangélium. Talán így még inkább bővül az Isten igéjét megszerető emberek köre, és ezen keresztül, akik egykor „távol” voltak, „közel” kerülnek Krisztushoz és egymáshoz (Ef 2,13).”⁴⁴

⁴³ TÓTH, K. 101.p.

⁴⁴ TÓTH, K. 101.p.

Felhasznált irodalom

- BIBLIA, Istennek az Ószövetségben és Újszövetségben adott kijelentése, Budapest, Kálvin János Kiadó, 2000, ISBN 963 300 817 4
- BIBLIA, ÓSZÖVETSÉGI ÉS ÚJSZÖVETSÉGI SZENTÍRÁS, Budapest, Szent István Társulat, 2005, ISBN 963 361 664 6
- BIBLIA, Písmo Sväté Starej a Novej zmluvy, Liptovský Mikuláš, Tranoscius, Banská Bystrica, Slovenská biblická spoločnosť, 1999. Reedícia: 2007. ISBN978-80-7140-272-5
- DIE BIBEL oder die ganze Heilige Schrift des Alten und Neuen Testaments nach der deutschen Übersetzung D. Martin Luther, Textfassung 1912, Groß Oesingen: Duckhaus Harms, 1999. ISBN 3-86147-186-8
- NESTLE-ALAND: Novum Testamentum Graece, 7. revidierter Druck, Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 1983. ISBN 3 438 05100 1
- NOVÝ ZÁKON A ŽALMY, Rím, Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda, 1968.
- SZENT BIBLIA azaz Istennek Ó és Új Testamentomában foglaltatott egész Szent Írás. Magyar nyelvre fordította Károli Gáspár, az eredeti szöveggel egybevetett és átdolgozott kiadás, Budapest. Brit és Külföldi Biblia-Társulat, 1948.
- BÁNDY, Gy. A Galatákhöz írt levél magyarázata. Komárom, Selye János Egyetem, 2010. ISBN978-80-89234-91-2
- TÓTH, K. Bibliafordítás – Bibliamagyarázás, Budapest, Kálvin Kiadó, 1994. ISBN963 300 590 6
- ÚJSZÖVETSÉG, ZSOLTÁROK, PÉLDABESZÉDEK, Budapest, Magyarországi Gedeon Társaság, 1998, A Nemzetközi Gedeon Társaság, The Gideons International, Nashville USA, 1998.
- Dr. VARGA, Zs. Újszövetségi görög-magyar szótár, Budapest, Kálvin János Kiadó, 1996. ISBN 963 300 658 9

Teológiai Fórum

A Selye János Egyetem Református Teológiai Kara
és a Calvin János Teológiai Akadémia tudományos folyóirata

Főszerkesztő: Doc. PhDr. Molnár János, a SJE RTK dékánja
Szerkesztőség levélcíme: P.O.Box 54. 945 01 Komárno 1.
Szerkesztés, nyomdai előkészítés: ThDr. Somogyi Alfréd
Nyomja: Silvester kft., Révkomárom

A Teológiai Fórum III. évf. 1. számának megjelenését
a Magyar Köztársaság Oktatási Minisztériuma támogatta.
Egy szám ára: 2,- € / 60,- Sk
Bejegyzés: MK SR 3804/2007
ISSN 1337-6519

Teológiai Fórum

Vedecký časopis Reformovanej teologickej fakulty Univerzity J.
Selyeho a Teologickej akadémie J. Calvína.

Šéfredaktor: Doc. PhDr. Molnár János, dekan RTF UJS
Poštová adresa redakcie: P.O.Box 54. 945 01 Komárno 1.
Redakčná práca a príprava na vydanie: ThDr. Somogyi Alfréd
Tlač: Silvester sro. Komárno

1. číslo III. roč. Teológiai Fórum bolo vydané s podporou
Magyar Köztársaság Oktatási Minisztériuma.
Cena čísla: 2,- € / 60,- Sk
Registrácia: MK SR 3804/2007
ISSN 1337-6519